BODLÁČÍ Z PARNASSU

ORNÉ VYDÁNÍ
ÁSNICKÝCH SPISŮ
JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

VELUT ARBOR ÆVO

BODLÁČÍ Z PARNASSU.

BÁSNĚ

JAROSLAVA VRCHLICKÉHO.

(1890—1900.)

DRUHÉ, ROZMNOŽENÉ VYDÁNÍ DEFINITIVNÍ.

V PRAZE
NÁKLADEM J. OTTY. — TISKEM »UNIE«.

LIBRARY
SEP 22 1966

PROLOG.

Bodláčí s Parnassu.

S bílých svahů Parnassu
přesazeno v naši hlínu,
modním parkům v okrasu
rosteš v dešti, vichru, stínu.
Proč tě přesadily sem?
Naše prosaická zem
dá ti živné mízy dost,
svojich listů bys rozvilo skvost?

Nemáš barvu domácí
listů pestře pruhovaných,
na mdlou žluť se obrací
šedá pleť tvých stvolů tkaných;
nedospěješ ku výši
v domácím jak zátiší,
pouze stejně ostrý hrot
dí nám, jak tu rveš se o život.

U vrat parku jsi teď stráž,
dvorně stojíš každou stranou;
hrčí kolem ekypáž
s druží sluhů premovanou;

šustí vlečky z atlasu
kol tě, květe s Parnassu,
zvířený kolesy prach
sedá v květů zakrnělých nach.

Doma včely Platona
nach tvých květů oblétaly,
nebes modrá záclona,
kterou mráček nezakalí,
nad tebou se vznášela
průhledná a veselá,
sterých zvěstí plný vzduch,
Hellady v němž posud chví se duch.

Kterak, víš, se chvěla zem
pod družinou Afrodity,
skály hřměly nárazem
Kentaurů kdys pod kopyty;
z Hippokreny chumáč pěn
tryskající přes kámen
smočil nejeden tvůj list,
božských křídel jak zněl nad ním svist.

Devět sester nebeských
kolem tebe často spělo;
Hóry, na rtech žert a smích,
ukláněly v tanci čelo;
zřel's, jak chvěl se keř i strom,
nad tebou když duněl hrom,
věčný otec z mraků řas
když svou kšticí ambrosickou třás'.

Tak jsi, květe, volně rosť
vůní odkojen a klidem.

V laur svůj někdy jen tvůj skvost
Aischyl vpletl s Euripidem.
Los ten pěvcům společný,
k písni jichž svět netečný,
sotva se mu uráčí,
s Parnassu jim podat — bodláčí.

Ostny tvé, to jediné
s minulem tvým co nás pojí.
Přijde věk a pomine,
s každým bude básník v boji;
proto, jiných krajů host,
dojat zří tvých listů skvost,
ruku zvedá nesměle,
ostny tvé zda nemá na čele?

Modním parkům v okrasu
dále buj v té prose naší!
Přec mdlý odlesk Parnassu
kol tebe se tiše snáší.
Ve svůj vzdech a ve svůj rým,
květe můj, tě zasadím,
by ten lesk, jímž's doma plál,
svítil aspoň v mojí písni dál!

KNIHA PRVNÍ.

Z VLASTNÍCH ŇADER.

Ballada o mladosti.

Ach, zda to bylo moje mládí?
Já dlouhým, temným hvozdem jel;
tu slyším, někdo za mnou pádí,
již večer tu a kraj se tměl.

Já obrátil se — někdo tady,
kdes v houští slední hasnul svit,
les kopyty zněl koně všady,
jak chtěl by kdos mne dohonit.

I myslím: Byl to přelud pouhý,
a dál jdu — ptáka slyším pět.
Ó, znám tu sladkou píseň touhy,
jak zazní, voní každý květ.

V tom vedle cesty dívku vidím,
zde klesla během znavena,
pln soucitu hned k ní krok řídím;
ji zbudí kroků ozvěna.

Zrak v slzách má, zří do zástěrky,
kde trochu hub a brusinek,
řeřábu zkrvavené šperky,
ocúnků bledých smutný vděk.

A slza do zástěrky kane,
a rtové chví se v řeči jen:
»Ach, odpusť mi, víc nemám, pane,
a byl to přece krásný sen.

Já zázrakem se octla v hoře,
ze zlata svítil klenby strop,
kol květů, drahokamů moře
ve labyrintu dlouhých kob.

Já strhala vše a já brala,
až jala mne tůň mrákotná,
pak za mnou zavřela se skála,
zde octla jsem se — samotná.

A hledím v žasu do zástěrky
a hledám ten svůj vzácný lup:
ach, ocúnku zde chudé šperky,
květ řeřábů a kytka hub!«

A plakala tak usedavě
a stárla rychle v pláči tom,
co smutek táhl po doubravě,
jak zamyšlen stál každý strom.

Já musil sebrat sílu všecku,
v ráz zdeptat v srdci každý cit,
neb svému mládí, tomu děcku,
já nemohl to za zlé mít!

Květnice života.

Ó první vzněty! sladcí snové!
Zrak patří snivě do dálky . . .
To všecko štěstí, mládí slove —
a v duši voní fialky.

Pak mocná touha opojivá
nás láká v noci do stínu,
kde světlušek pln sladce kývá,
syt vůní kalich jasmínu.

A brzy najde ruku ruka
ve sladkobolném záchvatu,
co nad hlavou nám tiše puká,
v své vůni mře květ akátu.

Co obsáhnouti srdce může,
vše rány jeho zjítřené,
to vše nám vykvete jak růže
tak sladce, temně plamenné!

A sebevědom vkročíš v žití,
zříš v jeho rej i do hnusu, —
pln ostnů na tebe se řítí
krvavý kalich kaktusu.

Je po illusích. Vážíš v dlani
to pýří krásných přízraků,
jež vtěleno se k tobě sklání
tu v pampelišce, v bodláku.

A změříš klidně všecko v duši
až ve závratnou hlubinu,
kde kynou v resignace hluši
stříbrné květy leknínu.

Co zbude ještě: Třásti pouty,
v své duši beznaděj a strach —
tu hořkost zvolna s lístků routy
se vkrádá v duši v samotách.

Pak všecko zvadne. Samé hroby
ční podél cesty, kudy's šel,
kde, plný nehynoucí zdoby,
svůj kalich zvedá asfodel.

Ó květe mrtvých! Věčna květe,
mne nepřekvapíš, všeho cíl,
já z břehů, kde se vlní Lethe,
tě dávno již v hruď přesadil!

Lidské srdce.

Lidské srdce — křemen jest,
v strouze žití leží,
vzplane jenom září hvězd,
když svit přes ně běží.

Lásky svit — byť krátký let —
potom duhou hraje . . .
křemen jinak tvrdý střed
a jak drsné kraje!

Druhý déšť.

Déšť mohutný se včera snes'
na šerý hvozd v půlnoční chvíli;
jej uvítala stromů směs.
Ti staří obři, šum a ples,
jej v náručí svém zachytili!

A z rána když jsem vyšel v hvozd,
jak první svity zory bleskly,
byl blankyt chmur a mraků prost,
kdes volal doupnák, jinde drozd
a lupeny se svěží leskly.

A jak jsem vkročil v lesní chlad
a zavadil jen o haluze,
sta kapek, perel vodopád,
se lilo s větví napořád;
jak v pohádce to byla chůze.

Co starých obrů zachyt' sněm,
to druhým deštěm s větví, suků

jak křišťálů tříšť teklo sem
na skráň mou, v knihu, stezky lem,
ve šumném čarupiném zvuku.

Však nebyl to déšť původní,
jenž bohatě se s výše lije,
lán zprahlý rosy povodní
jenž prosytí a zúrodní —
jen chabá jeho parodie.

I děl jsem: Poesie říš
se kdys tak dědům otevřela,
jim tekla plná její číš,
a vřela celým mořem výš,
v choralu větrů, hromů vřela!

A řada duchů obrovských,
Valmiki, Homer, Dante chytil
těch kataraktů bouř a smích;
jak staré stromy pili z nich!
Ó, tenkrát básník žil a cítil!

Ó, svatý dešti bezmezný!
Ó, třikrát blažené vy kmeny,
jimž ve koruny vítězný
paď bouřící a líbezný
déšť poesie rozperlený!

Po dešti cesta zbývá nám,
tříšť kapek, kterou vítr střásá,
pár drobných perel tu i tam,
jen odlesk matný v náruč tmám
té blýskavice, jíž jest krása.

Jen z druhé ruky ohlas mdlý,
směs servaných a kusých tónů
náš úděl celý, los náš zlý . . .
Co nutí nás, dál bychom šli,
druž opozděných epigonů?

Odpověď.

Nemysli na ty, kterým podal's pít
a kteří do tvé naplivali číše,
všech srdce s tvým přec v souhlas nemůž' bít,
týž hvozd, jenž jedněm v dumy úkoj dýše,
zas dráždí jiné, snět mu urazit;
ty's třeba mechem jeho kráčel tiše,
co jiný prchal. Však nad cizím plesem
a cizí zlobou les dál zůstal lesem.

A jsi-li, básníku, ty taký hvozd,
co tobě, když ti někdo větev srazí?
Tvůj orel v mraku je i v trávě drozd,
u zdroje kapraď a laň snivá v mlází,
od skály k skále z duhy zářný most. —
Dál otevři své nitro beze hrází,
šum, životem vři v korunách i vřesem,
ať vhod či nevhod — jsi-li les, buď lesem!

Hnedle sám.

Nás vyšlo v svět přec několik
a jako bratři my jsme byli skoro,
vždy jeden smích a jeden vzlyk
a jeden pozdrav tobě, krásy zoro!

A léta šla, nás bylo míň,
smrt našla k nám též svoji úzkou stezku:
však jednou za rok v jednu síň
jsme sešli se vždy k potěše i stesku.

A léta šla, a hnedle sám
tu stojím, skoro sám ve středu dráhy,
kde druzí jsou, se darmo ptám,
jak z rozbitého plotu kůl jsem nahý.

Což mrtví! — Ty lze svými zvát,
ti aspoň věrní zůstali nám v smrti,
hůř s živými, již srdce rvát
si zvykli, neb nás lhostejností drtí.

Snad je to dobře; k hrobu spíš
nám cesta méně bude hrůzyplna,
že sám jsi, míň to pocítíš,
až nad tebou se zavře slední vlna.

Hle, cizí kdos. Tvůj byl to druh,
jak změněn dnes! Proč blouzníš, neví,
k tvým steskům, snahám něm a hluch,
dnes víc jej tvoje nerozčilí hněvy.

Jde za svým cílem, sám si svět;
jej neviním, snad poznal cenu žití,
ctí jiné bohy, amulet
se jiný dnes mu v schráně srdce třpytí.

Zná jiný ideal již dnes,
jsem cizí jemu, jak mi on je cizí,
to náhoda, že srdce v ples
nám vzplála kdysi v trysku jarní mízy.

Dnes nezná mne, je hluch a něm,
já skoro chápu jeho pohrdání,
leč, když chce na mne kamenem —
to ze všeho přec nejvíc duši raní.

Thespesios.

Thespesios to vzácné štěstí měl,
že v půli žití ke dnu všeho zřel,
čím Bůh, čím živly v boji odvěkém,
ký všeho cíl, co bude s člověkem!

Pak ještě v život navrátit se moh',
kmet dohonit, co zmeškal mladý hoch,
sít všady dobro, moudrost, výstrahy,
klid ráje tušit přes vše námahy.

Leč koho toto štěstí postihne?
Tvůj život před tebou se zamihne,
chyť motýla — prch'. — Blázne, za ním běž
a růži, jež ti v cestě, zašlapeš.

Thespesios to vzácné štěstí měl,
že v půli žití ke dnu všeho zřel.
My v smrti až — tu ale v srdci tíž,
bez návratu a k tomu — pozdě již!

Pravé slovo.

To pravé slovo najde se tak zřídka
a přece na něm často visí štěstí.
— Buď celý život jedna suchá kytka,
vždy pravé slovo bude na ní kvésti.

A v středu všednosti a trudů malých,
jichž prach na všecko zvolna usedává,
vždy jeho vonný pláti bude kalich
a v něm ta radost dojemná a pravá.

Sta banalních slov od nás život žádá,
až duše zvolna v nich se ztrácí, tone,
a stárne, všední . . . Je-li věčně mladá,
ten tvoří div to jedno slovo vonné.

To jak zdroj živý na dně jejím leží,
jímž suchopár se znova zazelená,
až blyskne prachem citu perla svěží
jak drahokam, jejž neurve sup, změna.

Ó sladká slova útěchy a přízně,
jak pozdě hroby jsou pak přísná výtka,
žel, v prach a všednost, v úpal naší žízně
že padáte tak málo a tak zřídka!

Jarní.

Ó bílé mraky, letící v dál!
Ó šumící vody, ó zeleni!
Ve hloubi skal, Pan, který spal,
promnul si oči, zívnul a vstal —
ó mladičké, mladé lupení!

Ó srdce lidské, po tísni zim
to zvadlé listí odhrň již kol!
Zda spánkem tvým svit s teplem tím
vykouzlí s poupětem jediným
na uschlém keři zelený stvol?

Ó bílé mraky letící v dál!
Ó šumící vody, ó zeleni!
Máj, srdci král, v pouta vše jal,
že skoro bych se rozplakal...
ó žal!
nad tebou, mladičké lupení!

Capriccioso.

Variace na thema o čtyřicátém roku lidského života.

Ó máte pravdu, čas ten zvolna letí
do čtyřiceti
a jako šílenec se s vrchu řítí
od čtyřicíti.

Vyjdem jako děti z chaty,
kol je samý úsměv zlatý,
v les to láká písní ptáka,
nám je volno, nám je blaze,
perly zříme v rosné vláze,
nevidíme, že se smráká.

Ó máte pravdu, my jsme pouhé děti
do čtyřiceti.
Proč v dlani pak nám vadne všecko kvítí
od čtyřicíti?

Honem v stínu, v kyprém mechu
rozbijem stan pro útěchu,
elfi, šotkové a víly
v šťastné chvíli k nám se schýlí,

pijem z květů zlatou rosu,
nasloucháme písni kosů,
echa zkolébáni smíchem
líbáme se v šeru tichém.

Ó, máte pravdu, my musíme pěti
do čtyřiceti,
žel v písní leckde chybí to, duch cítí,
od čtyřicíti.

Náhle tma kol — mrak se valí,
cosi z dáli divě hučí,
strach vás chytne nenadálý,
moudrosti nás život učí
v deště kapkách, v lkání stromů
jedno zní: Jak dojdem domů?
Za bleskem hlas zazněl hromu.

Ó máte pravdu, těžko rozuměti
do čtyřiceti!
a lehko všeho nic lze pochopiti
od čtyřicíti!

Budiž! — Jdeme, den se krátí,
slední záblesk vlny zlatí,
v hloubi hvozdu zvonek cinká,
jako z mládí upomínka
v tiši dusné i ten usne
a jdem sami, sami, sami.
Všecko illuse a klamy,
kol jen temno a noc tichá
na oči a v duši dýchá.

Ó, máte pravdu, duše svátek světí
do čtyřiceti,
prach, stíny, dým pak tančí na Park niti
od čtyřicíti.

Puklý zvon.

V trámoví černém zavěšen tkví němý:
od srdce až ku kraje ovalu
síť pavouk tká, to jako za mřížemi
v ní skoro zmizí pomalu.

Již takto léta zapomenut visí,
jak dekorace v okna půlkruhu
spí v prachu svém — jen časem k žalu křísí
v něm duši mrtvou hlahol soudruhů.

Bez soucitu se zas dnes rozepěly!
To jásot, zvuků valná vichřice,
tak zpívá to a hlaholí v kraj ztmělý,
jeť orgií ta tónů směsice!

Ves lidský žal i ples, co srdce zkusí
od kolébky tou cestou ku hrobu,
zas tlumočí — on tich zde viset musí,
jak zaklet vlastní ve mdlobu.

I vzpomíná, on básník vzdušné výše:
tak rovněž jásal vlastní hudbou zpit,
lil tóny v svět jak víno z plné číše
od hroudy za skřivanem nad blankyt!

Zas hluboké to, vážné chvění cítí,
jež předchází ten zvuk pln nádhery
i jásá též — v tom, když chce nejvíc bíti,
jsou matné jen mdlé jeho údery.

A trhlinou zvuk z ňader padá jemu,
hlas jeho vlastní zní mu na posměch . . .
pak ticho mrazivé . . . je konec všemu . . .
sám zůstal plný nevypěných ech.

Dnes tichu zvyk'. Ba když vše kol se třese
v tom jásotu, on chudák v prachu mní,
ó jistě srdce jeho teď již hne se,
ba zdá se mu, že houpá se, že zní!

Ne, nemýlí se! Noci do hvězdnaté
on s druhy jásá: Útěchu a mír!
A neví, nebe požárem co vzňaté,
že vrazil do něj vyplašený výr.

Promenádní koncert.

Kaštany jsou samé květy.
Dámy nové toiletty
ukázati vyšly nám,
při hudbě ve chladném stíně
v zlatém písku na Žofíně
chodí s pány sem a tam.

Jaký vír to a shon pestrý!
Mladost, krása, obě sestry,
rendez vous si daly sem.
Mladost! Krása! šeptneš v tichu
a v té hudbě, řeči, smíchu
je ti všecko — prázdným snem.

Roztržitě zraky zvedáš.
Mladost ztratil's, krásu hledáš...
u nohou tvých žlutý list,
výtkou v hudbu šum zní stromů.
Nebylo by líp, jít domů,
v Donu Quixotu dál číst?

Přítěž.

Když zuří bouře, mořem beze hrází
se koráb chví jak třtina v spáru vln,
co zbytečné, rád lodník v hloubku hází,
jen o svůj život strachu pln.

Když větroplavec chce se vznésti rázem,
kdy utkvěl jak bod malý ve výši,
svou přítěž písku vrhá klidně na zem
a vesel výš hned pospíší.

Oč lepší los tvůj? V zoufání a bolu
kde přítěž tvá? Hleď v bezdno bez hrůzy,
sny o slávě a štěstí hoď jen dolů
a za illusí illusi!

Jen ke kormidlu balonu či lodě
hleď upřeně a hledej nových cest,
jen svědomí tvé když je s tebou v shodě —
Vše ostatní jen přítěž jest.

Jak zlatý písek tak to v slunci blýská.
Snad slzí tvých to sled jest? V prohlubeň
ať ztrácí se to! Meta tvá jest blízká,
buď hvězdná tobě kyne žeň,

Neb na dně moře tuhý sen a dlouhý.
Spěš proto dále bez všech otěží,
je špatný plavec, jenž pln choré touhy
by skočil za svou přítěží. —

To všecko pěkně zní, a věřím v žale
že síla mravní z toho veliká: —
co platno však, tou přítěží když stále
krev z tvého srdce uniká?

Olivy na severu.

I.

Ve tmavou zeleň olší, habrů, buků
se náhle oliv šedé listí vkrádá.
Jak zbloudilo sem? Barev do souzvuku
jak cizí nota v zladěný sbor padá.

A v duchu po letech zřím dlouhé svahy,
kde slunce pálí v bílo rozžhavené
na skalnatý práh bez květů a nahý,
na smutné listí, stále zaprášené;

Kde lesy oliv bez pohnutí stojí,
mdlou vůní blankyt kde se stále zpíjí,
A zašlí dnové v mysli mé se rojí,
cos hudbou zní tam a cos poesií.

Zavírám knihu, nelze dále čísti
a dojat u nás na šedé zřím listí.

II.

A zamyšlený kterak spěji dál,
tu sladká vůně táhne větrů dechem:
to minulosti anděl křídly vál,
jak za mnou kráčí hlohem, šípky, mechem.

Mdlá vůně oliv jako zašlý sen
v ráz doby zašlé do srdce mi schvívá.
Skříň starou otevřeš tak zamyšlen,
kde levandule mnohá léta ztlívá.

Ach, olivy! Když mezi vámi dřív
jsem chodil, srdce Bůh sám ví čím zpité,
já necítil té vaší vůně div.
Co po letech mi nyní vyprávíte?

Či chcete říci ve své vůni snivé:
Co ocenit chceš, musíš ztratit dříve?

Jen chvíli ještě!

Jen chvíli ještě! prosí malé děti,
když cítí, že hry skončena je doba.
V tom naše bída, že ten čas tak letí,
že život pták, jenž z dlaně věčna zobá

Jen chvíli ještě! lkají milující,
když ruku v ruce, oko v oku spolu
zří závojem své touhy ku měsíci
a rozloučení chvíli cítí v bolu.

Jen chvíli ještě, ne hry ani lásky,
my voláme, jen malou chvíli žití!
když bílý vlas a na čele jsou vrásky
a srdce konec všeho, všeho cítí.

Proč chcem tu chvilku, čím je ona v časy?
My proklínali život v pouti zdejší,
co teď s tou chvilkou? Ach, cítíme asi,
že právě ta by byla nejkrásnější!

*

Talmudský motiv.

Jsou různé tvary, v kterých Bůh se jeví,
dnes v keři ohnivém a v květu zítra;
dnes v písni věštce, perlící se z nitra,
jde světem často a svět o něm neví.

Proč dívka zemřela po prvním plesu?
Proč umělec nad nejkrásnějším dílem?
Kdo může říci: Minuli se cílem?
Kdo může říci: Boha v srdci nesu?

Jde jako dech, leč kde zavane, drtí;
jak vichr silný on je lidské duši,
je nesmrtelný, pouze kdo jej tuší,
leč kdo jej poznal, v ráz podléhá smrti.

Je genij, krása, sláva, láska, radost,
je vrchol všeho, co tu zovem štěstí.
Ó, nedivte se! Kdo jej může snésti,
kdo, přijde-li, mu učinit můž' zadost?

Jak blýskavice vpadne v tvoje snění,
jej stihnout nelze dlátu, notě, slovu
Bůh políbil tak sestru Mojžíšovu
a dívka zemřela od políbení.

Písni budoucnosti.

Ó písni, jako perla v moři
jež dřímáš lidské ve hrudi,
ty's balsám ráně, úkoj hoři,
kdo zvuk tvůj u nás probudí?

By šlehnul kovový a jasný,
pln síly, ruchu, povzletu
zas v národ svobodný a šťastný,
jenž spěje k výši rozkvětu?

Ó písni, zakleta jsi jistě,
ať v srdcích mužů, v srdcích žen,
tě chtěl bych v každém hledat místě,
ať hvězdná noc, ať slunný den.

Na všecka ňadra klepat tiše
a ptát se na všech rozcestích,
čím žitný lán a les čím dýše,
zpěv ptačí slouchat a vln smích:

A usnout někde v měkkém mechu
a cítit zpitý sladkým snem,
jak plna jásotu a vzdechů
ty probouzíš se v srdci mém!

Tři sestiny o životě duše.

I.

Cos nejasného v duši mé se vlní
jak na břehu, jenž čeká příliv moře.
Oh, co tu bude Medus, pestrých škeblí
ve klínu dlouhých, rozvlněných travin!
Oh, co tu bude divných bíti zvuků
do srdce němé, zasmušilé skály!

A jak bych stanul na vrcholu skály,
v dál odkud valné obzory se vlní,
a slyšel píseň žaluplných zvuků,
již pějí labutě, když vidí moře,
již pějí bukači, když z vlhkých travin
se zvedá Noc ve vlasech s luny škeblí!

A kroucenou jak dal bych k uchu škebli
a chytal zvuky, matné echo skály,
v nichž ztajen život stromů, chaluh, travin,
jež v nekonečno k obzoru se vlní:
tak ukláním se nad své duše moře
a lovím zmírající echa zvuků.

Ó, nevystihlé velké kouzlo zvuku,
jež spíš nám v duši, jak spí moře v škebli!
Ó, nevystihlé volné zvuků moře,
se srážející o života skály!
Ó, hlasy, v nichž se němý život vlní!
Ó, žití v lůně vln a v lůně travin!

Rád spal jsem v klínu rosou vlhkých travin
a slouchal křídel mšic a brouků zvuku,
na zlaté struně vzduchu, jenž se vlní,
a vše jsem zavřel v ducha svého škebli
a vše jsem nes' přes žití poušť i skály,
by v hloubi ňader zpívalo mi moře!

A tak má duše změnila se v moře,
jež plno pestrých škeblí, chaluh, travin,
nad nímžční dumy zasmušilé skály,
proud žití o něž tříštěn v žalném zvuku,
by zvolna zrála v samoty mé škebli
myšlénka, perla, v níž zář hvézd se vlní.

Ó jak se vlní toto valné moře!
co Triton v škebli, v kštici věnec travin,
zpěv divných zvuků houká s štítu skály!

II.

Jen z duše, z duše musí proudit pokoj,
by mohla v pokoj pohroužit se duše.
On zpívá, slyšíš jej? — za silnou skalou,
tu rozraziti můžeš pouze prací,
jen dlaně mozoly, jen potem hlavy,
jen obětmi, jen silou odříkání.

Ne v modliteb aneb v čar odříkání,
ni diamanty koupíš si ten pokoj,
jenž kyne z oka posněžené hlavy,
ve kterém ryzí, lidská mluví duše;
jen myšlének svých neunavnou prací
ku zlatu vnikne duše hmoty skalou.

Ó pustinami šel jsem, hvozdy, skalou
a postil se a plakal v odříkání
a lopotil se včel, mravenců prací,
bych našel onen vytoužený pokoj,
v němž mohla by se opíjet má duše
profilem čistým jedné krásné hlavy.

Já světců zřel a eremitů hlavy,
pod hvozdů baldachynem s němou skalou
jak vedla smutný hovor jejich duše
v rubáši ze žíní a z odříkání,
jak chtěli strhnout s hvězdných výši pokoj
v snech vidinami, ve dne tuhou prací.

A jejich též já opásal se prací,
však čistý onen profil krásné hlavy
byl stále se mnou, snů mých bouřil pokoj
a třásl tvrdou mojich pochyb skalou
a volal: Žij!, kde smutné odříkání
Memento mori! psalo na práh duše.

Mně z její tahů smála se vstříc duše.
Tak sedmiletou Jakub věru prací
ve strádání a tuhém odříkání
nesundal závoj s nevěstiny hlavy,
jak já, duch jehož nad vody ční skalou,
jsem v tazích její tváře objal pokoj.

Ó božský pokoj ve hlubinach duše,
jenž skalou prýští se mou těžkou prací!
Ach, odříkání! Ach, profil té hlavy!

III.

Den po dni v práci — pořád žádný sabat!
Den po dni v hluku — pořád žádné ticho!
Den po dni v shonu — pořád žádný oddech!
Tak zvolna v srdci uhasíná oheň,
a zvolna krev se staví mrazíc tepny
a zvolna otrlost se plíží v duši.

A slavíků jsem tisíc přec měl v duši
a v srdci naděj v ducha velký sabat
a odvahu, na lidstva bouřné tepny
své ucho skloniti až v hrobů ticho!
Jak centrum země já svůj živil oheň,
nad kterým zažiti svůj chtěl jsem oddech.

Však pohádkou mi z říše víl je oddech;
jak v mořské tůni, tak to víří v duši,
mne nehřeje, mne pálí svatý oheň,
ryk nových zbraní v dál mi plaší sabat.
A ticho-li kol — je to hrobů ticho,
ne ono, v němž vřít slyšíš žití tepny.

Jak podvázal by kdos mi všecky tepny,
šláp' na hrdlo a zastavil mi oddech,
tak připadám si, perly písní v ticho
když pouštím soucitnou kol patře duší,
jež synagoga nemající sabat,
a keř, jejž tráví se Sinaje oheň.

Ó, kdyby s padl s nebe sirný oheň
a v nový var a klokot schvátil tepny
byť v orgii a čarodějnic sabat,
na ňadrech upírů byť v klamný oddech,
byť v číše dno, kde Satan chytá duši,
byť v podezřelé zlých katastrof ticho!

Vše lepší bylo by, než toto ticho!
v němž příšerou mi lampy mé mdlý oheň,
v němž závaží vždy na mou padá duši,
v němž karyatid mdlobu cítí tepny
a marný odboj — strhnout břímě v oddech
a marnou snahu — stvořiti si sabat!

Dál bušte, tepny, pokud v srdci oheň,
vzruch pokud v duši, přeludem je oddech;
či hrobů ticho jediný je sabat?

— —

KNIHA DRUHÁ.

VEDLE CESTY.

Potulní šumaři.

Na letním bytě. Vůně, ticho, chlad.
V své myšlénky se vhroužíš milerád,
jak práce tobě půjde ráz a ráz;
tím malým Davidem zlý obr čas
jak skácen bude, než se naděješ!
Nuž rychle k dílu, pokud sám jsi, spěš!
Již kniha otevřena, péro v ruce.
V tom přede dveřmi zaznělo cos prudce,
rve uši to a trhá o závod,
zlý nesouzvuk jak střeček již mne boď
a tónů falešných bezpoutá strž
se valí, kvíká, piští o přítrž.
Nahlédnu z okna — bludní šumaři
zde stojí v kruhu, těla komáři,
na stranu čapky v nástroje své dují
a v taktu hlavou vážně přikyvují.
To má být »Prodaná«? I k čertu jděte!
A prásknu dveřmi sytý vřavy kleté
a péro letí v kout a za ním kniha.
A nepřestanou . . . .
Mého hněvu tíha
však náhle taje zvolna v duši mojí.
Jak ty o chleba kus v zlém boji stojí,
k tvé hrají zábavě, ne jistě k svojí.

I jim to jistě rozkoš žádná není
od bytu k bytu v klarinety pískat,
dnes, zítra, ráno, večer, bez umdlení
se smyčcem ohánět a v buben třískat
a s ošumělým svitkem starých not
vybírat groš tu, tam pár starých bot.
A přesvědčeni jsou, že dobře hrají,
a šťastni, když si život vydělají.
Však básník věru ani myslitel
jich není lepší, mní, že tvoří světy,
že pot a vrásky unavených čel
svou prací stíní edenskými květy,
a zatím, lovec po pravdě a kráse,
jen ku obtíži jiným namáhá se.
I jeho koncert není vždycky ryzí
a leckdy se to přepodivně motá,
v klid občana to melodie cizí
a mnohdy mnohá vypadne též nota,
však velkopansky ždá on prominutí
a zpupně ještě dlaně v potlesk nutí.

Ať hrají! — Šumaře jsem obdaroval
a péro s knihou pro ten den již schoval.

Slepé dítě.

Kraj celý smál se v jarní den,
já poprv z města vyšel ven,
zřel blankyt, mladou zeleň zas,
zeď s brouky, květů plnou hráz.

Kde kříží dráha cestu v luh,
se blýskal v slunci starý pluh
a vedle něho, v klínu květ,
sedělo děcko pěti let.

Kraj celý smál se v jarní den,
i včela z oulu lítla ven,
pták notu zkoušel na stráni;
vše bylo velké usmání.

A dítě s květy v klínu svém
se usmívalo na vzájem,
já přihleď blíž — ó jaký žal!
já zřel, co ztajila mi dál,

A duše má se zachvěla,
neb slepé bylo docela . . .
Čím jest mu všecka krása kol?
Jest jaro něčím v jeho bol?

A přec ten úsměv na tváři!
Tak sotva radost zazáří
na líčku těch, kdo v lesku niv
zří pláti kolem Vesny div.

Co o té kráse děcko ví?
Zpěv ptačí mu to nepoví,
ni stromu šum a v líčku přec
plá jemu blaha ruměnec!

Tak štěstí rovněž... nechť z tvých cest
se uhne jinam, přece jest;
ty's v tmách, však reflex byť i mdlý
se z dálky v duši zrcadlí.

Ó chyť jej, celou duší ssaj!
Jak dítě cítí jara báj,
ty ciť je, však uč tento cit
tě jak to dítě — vděčným být.

Staré drama.

To začíná vždy v svitu luny
pod starou hruší na mezi,
kam doléhají z krčmy struny,
v nichž basy povyk vítězí.

Chlad s vůní táhne v snětích stromů,
vše plno snů a touhy jest,
a plný měsíc svítí k tomu
a plane do kolejí cest.

Sem v tichý koutek z tance vřavy
ji za hovoru odvádí,
sem sednou hlavu vedle hlavy
a nepomyslí na mládí.

A dnové jdou, a sama brzy
zde sedí v hoři jako duch,
ji bodá každý úsměv drzý,
ji pálí tichých šeptů ruch.

Jak stalo se to, neví ani,
a měsíc plá tak dojemně
i setře slzu hrubou dlaní
a uzlík sbírá se země.

*

A odchází, co v svitu luny
pod starou hruší na mezi,
sem doléhají z krčmy struny,
v nichž basy povyk vítězí.

Jak před rokem on z tance vřavy
si jiné děvče odvádí
a sednou hlavu vedle hlavy
a nepomyslí na mládí.

Chlad s vůní táhne snětí stromů,
vše plno snů a touhy jest,
a plný měsíc svítí k tomu
a plane do kolejí cest.

A zvšednělé to staré drama
jak vždy zas stejně počíná,
co silnicí jde ona sama
a zrádce svého proklíná.

Žena.

Já znal ji. Mezi okny denně
svou líčívala bledou líc,
pak s nahou šíjí roztouženě
v šer dívala se do ulic.

Však hořkou slzu v spuchlých víčkách
a v černém šatu beze slov
vždy chodívala o dušičkách
a každoročně na hřbitov.

Po žádném neohlédla muži
se cestou celou v bolu svém
a nesla věnec z bílých růží,
jenž koupen hříchu penízem.

A klekla pak a věnec kladla
na dětský růvek do hlíny,
na dítěte rov, kterým padla
v běd nekonečné hlubiny.

Tu cítila, jak žití drahou
hloub klesá denně víc a víc...
Však večer v okně s šíjí nahou
se opět smála do ulic.

Vrátilo se . . .

J. V. Sládkovi.

Šero. Nebe olověné příkrovem se nad zem sklání.
Zástup lidí u rybníka . . . Tajný šept a hlasné lání.
Co se stalo? — Malé dítě vrhla na břeh tady voda.
Jaká hanebnice matka! — Hezké dítě! — Věru, škoda!
Vskutku! — V písku pode hrází namodralé tílko leží,
ocúnu jak bledý kvítek. Mraky jdou a vlny běží,
v rákosí jen vítr stená, opírá se do topolů.

Čí to dítě? — Kdo ví, čí je? — Co s ním? — Lid tak mluví spolu.
Do vsi máme přes hodinu. — Noc již tady, třeba spěchat!
A tlum na ta slova menší, každý hotov tady nechat
dítě ležet; soucit jejich náhle mizí, náhle vadne;
rozprchnou se jako ptáci, když mezi ně výstřel padne.

Po hrázi tu kmet se blíží. Stane, uzří dítě z dáli.
Kývne zvolna lysou hlavou, zvedne je a v plášť svůj halí.
Rybák je to, tmí se v olších pár set kroků jeho chata.

Vítr divě zavyl v sítí, stařec s děckem domů chvátá.

Na stůl v předsíň položil je, vlastním šatem přikryl tílko,
od Božího Těla svadlý věneček na bledé čílko

vsadil mu a k nohám stavil hromničku mu rozsvícenou,
ta jak rudá slza plála okénkem v noc zamlženou.
Kmet leh' v jizbu na své lože — otevřené nechal dvéře.
Čí to asi dítě bylo? Dumal v polosnění, šeře.
Ubožáček, již má pokoj... svíčky plamínek se kloní
větru tahem, černé stíny po jizbě se kolem honí.
Nyní kroky... kmet se vzpřímil. To je Lidka, jistě vrací
teprv teď se z panské práce, venku kroků zvuk se ztrácí,
jistě kdos ji doprovázel.. to ta mládež.. šestnáct roků
a již plamen touhy v srdci a již jiskru vášně v oku;
co však platno, vždyť my sami nebyli jsme jiní taky...

Stařec hledí oknem v dálku, jak tmou vítr honí mraky.

Vrzla dvířka, uzavřena byla pouze na petlici.
Ano, to je vnučka jeho Lida... vidí, s bledou lící
stojí náhle v středu síňky, na děcko zří poděšena,
náhle křikne a v tom křiku ne víc dítě, ale žena:
»Moje dítě.. vrátilo se!« — Stařec chvátá k ní, však bledá
ona rve si černé vlasy, upokojiti se víc nedá:
»Vrátilo se.. přišlo za mnou!« — Co to pravíš, tvoje dítě? —
»Ano moje, do rybníka po porodu okamžitě
vrhla jsem je, ale, Bože, ono nyní vrátilo se!«

Vyběhla ven... jako ohlas v topolech a ve rákose
zněl ten výkřik: »Moje dítě, vrátilo se, vrátilo se!«

Zčeřily se kalné vlny, výkřik splynul s jejich hlukem,
v síňce sám až v šeré jitro stařec plakal nad pravnukem.

U cesty.

To bylo v lázeňském stromořadí,
hoch sednul u cesty; stín kde chladí.
Jej matka poslala z rána hned,
by něco vyžebral na oběd.
Hoch mlčky do trávy pod strom seď.
I seděl s otevřenou dlaní
a kolem dámy šly a páni,
však halíř ani nesjel mu v dlaň.
Den horký byl a slunce plálo
a chlapci se to již nudné zdálo;
kles' znaven, usnul, jeho skráň
stín opustil, za sluncem běžel
a hoch tu u cesty svahu ležel
v sedraném šatě, na čele pot,
jak padnul v tom boji o život.
A jen ta ruka, jež se vzpjala
po dárku, jehož nedostal,
zlé drama jeho povídala,
tak ležela zde, jak ji vzpjal
a jeho dechem jak se chvěla,
líp nežli slova vyprávěla
o každé slze, jež mu skane,
o poznámkách, nadávkách k tomu,

o výčitkách, o ranách, domů
až přijde, když nic nedostane.
I ve snu slyší matku lát,
i ve snu cítí hruď mu rvát
hlod lítosti a horší — hlad.
Však darmo. Dámy šly kol, páni
a nevšimli si hocha ani,
a ujížděly vozy kolem
a nikdo nebyl dotknut bolem
té natažené dětské ruky.
Dál kolem spěly panstva shluky,
ty v koupele, ty k zábavám,
z kolonad zněly hudby zvuky,
hoch zbyl tu v poledním slunci sám,
bos, prachu pln, na čele pot,
jak paď v tom boji o život
s tou otevřenou do cesty dlaní,
kteréž si nikdo nevšim' ani.

Ó, nedivte se, mořem běd
až propluje za řadu let,
když v noci někde na rozcestí
stát bude se zaťatou pěstí!

Z lomů.

Pod modrým nebem bílý lom,
tu keř, tam zakrsalý strom.
V skalách to duní jako hrom...
Teď ticho. Pouze jedna hlava
se míhá nad lem propasti;
muž jeden skálu navrtává,
a druhý bez vší účasti
na ňadra ruce skřížené
a čelo divě svraštěné,
zří, s nebe slunce horká láva
jak stéká v skály, po stranách
jež svítí. Dole bílý prach,
jenž oslňuje a jenž dusí.
Je navrtáno. Vteřin pár
a skála rozletí se v kusy
přes tesy v trávy suchopár.
Muž první setřel s čela pot
a obrátil se tiše k druhu:
»Nu, nehneš se? — Již doutná knot,
čas kvapí. V rychlém pokluse
svůj život chraň!«

— »Já nehnu se,«
děl druhý, dívaje se v kruhu
na modré nebe, bílý prach,
na kolmé stěny po stranách.
Pod nimi dole propast zela,
dál řeka modrá v dálku spěla,
loď velká po ní zvolna jela,
kol ověnčená celá chvojí
ve pestré směsi fáborů
a různobarvých praporů,
a s lampionů řadou dvojí,
jež při návratu i hvězd skvělý
roj v nebi zastíniti měly.
A hudba hrála. V lůno skal
sem v tichu ohlas zaléhal.
»To taky život!« — pravil muž
a kynul k vodě, v tváři škleb,
»však toho svého dost mám již;
má hnízdo pták a pes má kost,
já sotva okoralý chléb.
Ba, mám již toho všeho dost!
A žena chorá, matka stará
a dětí jako schůdků pět
se ptá, co budem večeřet.
Nu, ať se o ně kdo chce stará!«

»Tak ty se nehneš?« první děl.
Jen hlavou druhý zavrtěl,
jak měřil by hloub, patře dolů.

»Nuž tedy dobrá! půjdem spolu.
Vždy věrně s druhem druh jsme posud
vše snášeli, co přines' osud.
Dnes prý jsme v práci naposledy.

Jsme podezřelí, námi lid
prý pobouřen se v odboj zvedá;
pán myslí, nám když práci nedá,
že vrátí se mu starý klid.
I já mám dosti staré bědy
a žebrat nechci o milost,
dnes v práci naposled! — A dost!«

A mozolnou mu ruku podal
a zřeli spolu v bílý prach,
na kolmé stěny po stranách,
žár nahá jejich čela bodal.
A čekali. Teď rána hromu.
Kol vše se třáslo, skalní zeď
se sřítila. Dým, prachu změť,
štěrk, suchá bystřeň, sjel v klín lomu,
jen temný kouř se k nebi vznes'
a krev zbarvila skalný tes
a z dálky, loď kde vodou jela,
sem jásající hudba zněla.

Medusa.

Jen málo typů základních má příroda,
pak opakuje se, ve tvářích lidí všech
těch typů několik vždy najdeš z pravěků.
Jsou pozměněny sem tam trochu, jinde víc,
však původní rys vždycky tváří prokmitá.
Tak nedávno jsem spatřil Medusinu tvář
u dívky celkem banalního původu,
však vlasů černé kučery jak háďata
kol bledé tváře příšerné a mystické
a tenkých retů škleb i v smíchu patrný
a zuby perly, útlá šíj a oka žeh
a němé pohrdání světem kolem úst:
toť celá přísná maska velké Mstitelky!
Jen mluvit neměla! — Tu dvěma slovy v ráz
se rozplynulo kouzlo snivé antiky,
jež v rysech tváře spalo, v duši nikoliv —
Leč přiznám rád, nebezpeč zkamenění
bych volil desetkrát od pravé Medusy,
než všední cynický škleb toho padělku.
Však v souzvuk i to splývá s dobou moderní:
Co platna na světě by byla Medusa,
kde více není Persea? — To jasno přec!

Podpis.

Já pouze jednou viděl jsem jej v žití,
byl plný života a plný síly,
vlast pozdravil po dlouhých, těžkých letech
a v jeho očích chvěl se divný odlesk
niv zámořských a velké, volné vlasti.

K nám vrátil se a chtěl zde kosti složit
pln velkých myšlének a zkušeností,
muž celý, zralý, tvrdý jako žula
a praktický, jenž počítal jen s fakty.
Chtěl mnoho zde, jak věděl a sám zkusil,
a celou budovu tu jeho žití
v hrob sklátil podpis — odepřený podpis.

Já nemám práva, někoho zde vinit;
však jedno bodá mne, ten krátký podpis,
jenž odepřen za celé lidské žití,
jež dobré bylo v úmyslech i snahách,
v té práci, bdění, sterém odříkání,
v těch cestách přes ocean a v té lásce
ku staré vlasti — že můž' pouhý podpis,
či lepé prosté jeho odřeknutí,
být prahem k životu anebo k smrti,
to dojalo mne hluboko, až k slzám.

Tak umřel v cizině, pochován doma
na ňadrech matky, po které tak toužil,
v hrob předčasně sklán pro ten pouhý podpis,
líp, pro podpisu toho odepření . . .

Ach, jací otroci jsme! — »Ave Caesar!«

Píseň ironická.

Nebude jiný svět!
Hleďme mu rozumět,
on pán je, my jsme sluzi;
o něco sázíme,
v prachu se plazíme
a plod seberou — druzí.

Nebude jiný svět!
Spousta jen cetek, tret...
On zdroj a my v něm pstruzi;
šupinou zablýsknem,
nestýsknem, nevýsknem,
nás chytí a snědí — druzí.

Chvilka snění.

Kde splítá síť se tratí tramwaye
a elektrická dráha projíždí,
kde věčný ruch a šum a lidu sběh,
já nedávno se, chodec zpozdilý,
— byl večer mlžný, matné světlo lamp
se na chodnících třáslo míhavě, —
na jednom právě místě zastavil,
o třicet let mne zpátky unesla
má upomínka.
Zde byl konec Prahy.
Ta ulice i v pravé poledne
vždy tichá byla; skoro bez dlažby,
kol tísnily se domy přihrblé
s barokní kružbou černých lomenic
a úzké průjezdy a nízká okna,
a za jedním z těch — čtyřpatrový činžák,
kde ve falešné renaissanci dnes
v své pýše vévodí — já bydlil, hoch.

Zde někde as to okno bývalo,
zde bába poloslepá na výstupku
vždy sedala a věčně pletla dál.
Ruch města z daleka sem nedoleh',
pár kroků jen a byl jsi u řeky,

ta nebyla v svor spjata nábřeží,
jen ohrady zde čněly k obloze
a voněly vždy zvláště po dešti
pozdravem sladkým lesů šumavských.
Na řece vory, mostu nebylo,
jen primitivní přívoz na Smíchov,
zřím výběrčího budku posavad,
zde hlučno v neděli jen, k výletům
kdy scházel se tu pestrý lidu dav.

Sem často uprchl jsem po škole,
zde boby do jamky jsme házeli
a hrůzo! špačka tloukli vesele.
Sem zbloudil pouze voják s kuchařkou
neb tajná láska, jistě nešťastná!
Leč kdo se o ty staral, hráno dál.

Tak snil jsem —
V sluch mi padl drsný hlas
a signal tramwaye — jen prudký skok
mne spasil na chodník.
Můj prchl sen.

Píseň cestaře.

U silnice v potu tváře
tluku kamení,
z křemene vzplá časem záře,
tím však v sny mé samotáře
nic se nezmění.
Panstvo jede na kočáře . . .
Tluku kamení.

Od škarpy své, tich zde sedím,
sotva zvednu zrak,
a když ob čas v dálku hledím,
ani slova při tom nedím,
zřím jen v samý mrak,
k otázkám i odpovědím
chodců všech jsem němý vrak,
sotva zvednu zrak.

Třískám klidně do křemene,
je to drsný zvuk,
krev se časem v spánky žene,
vdechy dávno potlačené,
ohlas dávných muk,
ven se valí — já je zdusím . . .
není času, bušit musím . . .
je to drsný zvuk.

Tu se po silnici mihne
    babka s nůší svou,
smavé děvče zrak můj stihne,
za ním do dálky se zdvihne,
    zrak se zamží tmou,
s vakem cizí cestující
štíhlý, student bledolící,
    jako stíny jdou.

Jako stíny ve svítilně
kouzelné kol jdou,
co já třískám v křemen pilně
ráznou paží svou.

Cestařem být — práce tuhá,
až se člověk otřese.
Zdali jednou klidu duha
nad moji skráň sklene se?
V křemeni to divě tryská ..
Bůh tak v svoje světy tříská...
Vyčkej — doba spásy blízká
klid ti v hrobě přinese.

KNIHA TŘETÍ.

Z ČESKÉ PŮDY.

Letem českým světem.

Dnes v době páry, elektřiny
to věru malý zázrak jest,
nad luhy vlasti i v háj stinný,
v ruch měst, klid vsí se dáti nést;
však doma obraznosti křídlem
vše proběhnout a proletět,
a pérem, tužkou, štětcem, rydlem
provázen, poznat vlastní svět,
v tom nový půvab svěží stále,
co mžik tam, tady trvá dále —
Nuž leťme v před!

Ó vlasti krásy nevýslovné,
ať jevíte se kdekoliv,
ať v pyšném hradu, v chatce skrovné,
jste českým srdcím nový div!
Ó spějte rychlým letem kolem
před zrakem, který touhou vzplál,
tu hvozdů šerem a tam polem,
tu žírnou plání, tesy skal,

ta píseň, jež z vás zvoní sladká,
vždy stará vlast je, drahá matka —
Nuž dál a dál!

Od strmé skály Vyšehradu,
kde Vltavina duma lká,
až ku Šumavských splavů spádu,
kde poslední sní rusálka,
od černé věže Karlotýna
v skal kruh, kde Krakonošův sad,
od hradu, rudý pohár vína
kde s Karlem pije každý rád,
až k srázům Macechy, až v sluje,
kde příroda svá kouzla snuje,
div napořád!

Ó hradů přísné rozvaliny,
jež obletuje otcův duch,
ó hvozdy s přítulnými stíny,
ó chrámy, plné bájných tuch,
ó města, v kterých obchod s prací
nového věku hlásá zvěst,
ó chaty, kam se píseň ztrácí
na pohádky klín plný hvězd,
o samoty, ó háje, zřídla,
jak rostou české duši křídla —
Vše naše jest!

A žehnání jen chvěje rtoma:
Zdar s Tebou, vlasti milená!
kam pohlédneš, »Jsme doma, doma!«
ti přizvukuje ozvěna.

Ó sladká pouti jako v báji,
tluk srdce chví se, zrosen hled,
v tom širém, žírném českém kraji
jest jediný náš celý svět!
A jaká rozkoš, znáti sebe!
Jak skřivan vznést se v české nebe —
Nuž leťme vpřed!

Rodnému jazyku.

Zníš jako hudba tichá
z milenců šťastných úst,
Máj věru sám to dýchá,
vše cítím plát a růst.

Zníš jak fanfáry slávy,
když hlásáš dědů zvěst;
ba v tobě s všemi právy
vlast mrtvá živa jest.

Zníš našich hvozdů echy,
zníš plesem našich luk,
hřmíš bouří, úpíš vzdechy,
jsi našich srdcí tluk!

Však nejdivějším stonem,
jenž sahá k srdci až,
ty poplašným zníš zvonem,
jak stará Chodská stráž.

Že vzlyk ten letí světem,
vše spáče zburcovat:
když drahým našim dětem
vrah tebe chce z úst rvát!

Stesk.

Kdykoliv se ku hranici
vlasti krok můj šine,
v ňadro vzdech a slza v líci
ví Bůh, proč se řine!

Jak to možno, tytéž stráně,
tytéž kolem nivy!
Zem i nebe, vrch i pláně
úsměv přívětivý!

A přec každým krokem tady
hruď to žalem stiská,
jiná města, jiné hrady,
jiná je ta víska!

S bázní kolem jdu i polem
v sněhu, v květu deště,
koho potkáš, ptám se s bolem,
bude bratr ještě?

Tomu rád bych stisknul ruku,
vlídné slovo řeknul,
kdyby v cizí řeči zvuku
jen mne nezaleknul!

Dívce řek' bych rád: Čtu sladkou
v oku tvém báj lásky!
Děcku: Postůj chvíli krátkou,
pohladím tvé vlásky!

Ale darmo, ret je němý,
slovo strach s rtů plaší,
v rozpacích se dívám k zemi,
k rodné — přec ne naší.

Kdykoliv se ku hranici
vlasti noha šine,
v ňadro vzdech a slza v líci,
vím již, proč se řine!

Dětem.

Ve vás, děti zlatovlasé,
pod mým oknem na pažitu
hlučně jež se v každém čase
proháníte, usmívá se
vlasti jitro v novém svitu.

Veselé vždy a vždy svěží
jste jak rosný kvítek z rána,
na kterém dech noci leží,
korunka však zlatem tkána
sluncem jest již zulíbána.

Sluncem nové doby příští,
jež nám kyne velkou zoří,
po tom dlouhém českém hoři,
v srdečkách vám jež se blýští
a nám nové jaro stvoří.

Děti drahé, děti zlaté!
Všeho, co je zapotřebí,
člověk by zde žil jak v nebi,
vše to v míře vrchovaté
ještě dnes, vy děti, máte!

Máte jaré, čilé zdraví,
hry a písně dovádivé,
stálou veselost, žert hravý,
vírou plá vám oko snivé,
které »měj mne rád!« k nám praví.

Maličkost vám k štěstí stačí,
motýl v stráni a květ v lese,
strom, jenž zralý plod vám střese,
ba, když pochmurná noc kvačí,
pohádky vám v klínu nese.

Pospěšte si, drahé děti,
běhat, hráti, smát se, pěti,
sám čas chvíli se vás bojí,
pro nás bleskem, střelou letí,
na váš úsměv, zdá se, stojí.

Pospěšte si, než v své víry
on vás strhne, bouřná řeka;
s vašich očí ať k nám stéká
láska s kouzlem velké víry,
naděj, jež se nepoleká.

Pospěšte si — život čeká.

Při bourání trestnice svato-Václavské.

V staré zdivo motyku mocnou ranou
vetkla první dělnická ruka hrubá:
malta, kámen hrne se s štěrkem sypkým.
Za ranou rána!

Dutě zní to chodbami. Temný rachot.
Stéré ruce trhají trámy, latě,
prachu víry na chvíli zkalí nebe.
Sekery, háky

V chvatné práci vesele řinčí! Brzy
z obrovského kolossu zdi ční holé
příčným spjaté trámovím, jímž se směje
dubnové nebe.

Čistý azur poprvé v hloub se dívá
v kobky zvyklé řinčení pout a želez,
stínům zvyklé, nadávkám, klení, stráže
rhytmickým krokům.

Zdivo padá. Kamenem každým, dolů
který letí v průvodu štěrku s pískem,
padá cosi plného těžkých žalů,
kletby a vzdechů.

Padá cosi z příšerných tvojich stínů,
Minulosti! Slzami vlhké býti
zdá se mrtvé kamení, v něž teď ruka
dělnická tříská.

Tuhá, tvrdá, mozoly svatá ruka
stěží sebe poctivou prací živíc,
boří starých žalářů silné klenby,
mohutné klece,

V nichž se krčil za mříže jatý Zločin,
krví bratra zmokvanou kšticí třesa,
v nichž se kálo samotou, posty, pouty
dědictví Kaina.

Velký symbol budoucí zřím tu doby.
Trhá klenbu žalářů dělná ruka.
Jako Kristus lupiče mrskal z chrámů,
posvátná Práce

Mrská Zločin důtkami svého hněvu,
kácí hrdé pevnosti viny, hříchu,
rovná s zemí Zoufalství smutný asyl,
Volnosti kynouc.

Rychle k dílu! Padejte vetché valy!
Každá rána propouští sem pruh nebe,
úzkou zdiva trhlinou již mi kývá
z protějších břehů

Stará Praha! Velebný dóm v svých parách,
svěží zeleň Petřínských táhlých strání,
domy, domy! S kytkami starých stromů
směje se Smíchov!

Rychle k dílu! Vězení chmurné zdivo
kde se táhlo linií jednotvárnou,
stůjte brzy paláce, řady domů,
dílny a školy.

Kde zněl dříve v rachotu mechanickém
tkalcův přístroj pod rukou zločincovou,
duňte močně v továrnách klidné práce
kladiva rány!

Jako zvony velkého příští duňte!
Kde dřív pouta řinčela v dlouhé řadě,
v režném šatu trestanci kdy šli kolem
s bodáku četou,

Brzy hoň se veselá, ryčná mládež,
naplň hlasně povykem prostor ulic,
val se proudy s torbami jásající
úderem čtvrté.

Mrtvé ticho odlehlé čtvrti! — Bylo!
Dnes již topor s kladivem vítězícím,
práce klopot, dozorců bystrý povel,
vozy a koně,

Všecko hlásá velikou změnu doby,
všecko hlásá, do prachu jak se hroutí
nejen Viny věznice svory, pouta,
nýbrž i Vina.

Tato první skřípajíc zuby musí
couvnout od nás, Michalem sklaný démon,
dál vždy, dále k oblasti ledných pólů
v nejzazší Thuli.

Volné lidstvo Myšlénkou, silné Prací
v slávě nohu postaví v tyto trosky
že kdys byly, zapíše Klio do hvězd
démantným rydlem.

Nad troskami Karlova mostu

v září 1890.

Již dohráno je živlů drama děsné,
kol tříšť a rozvaly a zříceniny,
jež s hukem jímá objetí vln těsné.
Po světa jevišti jen táhnou stíny.

Ba stíny, ne víc lidé s hrdým čelem,
jen stíny lidí s vráskou v bledé líci,
štkající děti, ženy zoufající,
i mužům hasne vzdor ve zraku ztmělém.

A marně pěst se křečovitě svírá,
ty vody hučí jen a dále hučí;
v jich peřejích v budoucnost šťastnou víra...
a kudy hučí — hlad a nouze pučí.

V těch peřejích je všechno pochováno:
tvých luhů koberec, tvých klasů zlato,
tvůj útulný krb, zdeptáno vše, zdráno,
kde smál se kraj — se šeří vlhké bláto.

A nejkrasší šperk, Praho, na tvé šiji
je roztržen, kdes v hloubi kalné řeky
spí perly jeho, co přestálo věky,
je smutná tříšť, do které vlny bijí

*

Však v boj se živly, který konce nemá,
kdos zoufajícím vždy po boku stojí,
v svár živlů bije anděl perutěma
a volá: Nejsi, nejsi sám v tom boji!

Máš zbraně dvě: Máš srdce, které cítí,
máš ruku, jež se k daru otevírá,
těch užij plně a zas vzroste kvítí
i zrno tam, kde zívá teď poušť šírá.

Máš vřelé srdce, které v bratří v bídu
co dívá se, již spasný lék jí chystá,
máš dělnou ruku, která nezná klidu
a tvoří tam, kde syčí zhouba jistá.

Tak proti živlů moci rozpoutané
Bůh nejlepší štít vložil na tvá bedra:
Hráz nejpevnější láskou v srdci vstane,
ji vztyčí otevřená ruka štědrá.

A po mostě, v tříšť jehož vlny bijí,
kde lidský nezní krok, jdou andělové,
ti v srdce soucit s bídou bratří sijí
a sílu, vdechnout troskám žití nové.

— —

Štědrovečerní zvony.

Z hlubin města spícího v mlze, v stínech
mocným hlasem přes vodu černošatou
sněhem kryté nad stráně v dál se nesou
vánoční zvony.

Táhnou v dálku. S jinými, nežli ztichnou,
z vesnic, osad, městeček v souzvuk splynou,
jedna hymna mohutná takto proudí
prostorem nebes.

Jedna hymna sdružených, slavných tónů.
Ó jak v boky skalnaté rázem třesknou
Krkonošů, v Šumavy táhlé hvozdy
zapadnou s plesem.

S nimi duch můj nad vlastí spící táhne,
s nimi volá, burcuje spící duše,
s nimi stená, na srdce tiskne žhoucí
bratrská srdce!

Kde však, Vlasti! v kolébce spějí hadi
škrtit v zlobě Herakla příštích věků,
české dítě, výstražnou hymnou zvonů
v duši jim třeskne.

Zpátky! volá, zlolajná chaso drzá!
Kdo můž' říci: Mesiáš nespí tady?
Zpátky! — Dítě směje se v spánku. Z dálky
zpívají zvony.

Děti jedou z výstavy.

Vlahý večer k zemi paď,
v červenci jak bývá,
lehká pára stoupá z lad,
pod strání se stmívá;
večerní zvon mezi lesy
sledním echem dozněl kdesi
a v šum stromů splývá.

Divný hlahol z daleka
stlumen sem se nese,
slouchá stráň i paseka
i strom každý v lese,
ruch kol hlučí po silnici,
slyš, v to hlasy zpívající
v jásotu a v plese!

Naslouchám a v dálku zřím.
To jsou hlasy dětí!
Strom, jenž rád by si již zdřím',
opět kývnul snětí.
Blíž a blíž ten ruch se valí,
zřím již první vozy v dáli
v prachu husté změti.

Již jsou tady! Kolem kol
ověnčené chvojí,
vesele zní rachot kol,
s kterým zpěv se pojí.
Děti pějí, šátky vlají,
koňům v hřivách stužky hrají
přes uši až k voji.

Sedí učitel a kněz
vzadu v košatině,
matky, šátků pestrá směs,
drží děti v klíně
a vše svorně zpívá, jásá.
Tak se vrací dětská chasa
rodné ku dědině.

Dojat krok se zastaví,
zrak za nimi letí . . .
Bože, domů z výstavy
jedou naše děti!
Znikly bleskem — prach se valí,
ale dlouho slyším z dáli
výskat je a pěti!

V duších jejich čeť bych rád,
jak tu kolem jely.
Z prostých domků, samot, chat
poprv dnes v svět zřely.
Hrdě mohou hlavu vznésti;
může vítat naše štěstí
srdcí jich tluk vřelý.

Velkou zřely minulost
bohatýrských dědů,
otců práci, zlatý most,
po němž půjdou k předu;
všecko, co dnes zpola tuší,
bude zráti v jejich duši,
než nám půjdou v sledu.

Dávno budem v hrobě prach
s rodnou spjati hrudou
a ty děti — nechť jen v snách
vzpomínat přec budou;
pevnou rukou ony jednou
starý prapor po nás zvednou
s barvou bílou, rudou.

Ponesou jej v dešti střel
ve blesku a hromu,
budou muži volných čel,
z výstavy jež domů
nyní jedou slavnou poutí,
jichž zpěv nechce utichnouti
ve korunách stromů!

K otevření České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.

(Prosloveno v Národním divadle dne 18. května 1891.)

Vlast vstala! Žijem! Ve zvonů hlaholu
věk první z doby našeho vzkříšení
se loučí s námi plný skutků,
zápasů plný též obrovitých.

Věk nový vzejde, dřív než se nadějem.
Duch váhá, trne v dvojích dob rozhraní,
však radost, plesný hymnus, triumf
naděje připíná jemu křídlo.

V ten jásot davů, v nadšení hlaholy,
v nichž lidské práce vítězí genius,
v nichž ruky vzmach a hloubka ducha
rozbily před zrakem pestrý bazar,

Se mísí dumy toho, kdo přemýšlí,
hlas jiný, vážný, duchově slavný hlas,
hlas velkých dědů, kteří v mracích
nad vnuky nesou se stráží věků.

Z nich jeden velký, lidí všech učitel,
na jehož retech divem se potkaly
z niv na Hymettu sladké včely
s proroka řeřavým uhlem kázně,

On, velký Amos, hlavu zveď prorockou:
»Co, bratři — k druhům zavolal — v hloubi tam
se zvedá jako hvězda z moře,
zářící do temna maják spásy?

Ta, kterou snil jsem ve bludném vyhnanství,
k níž valné moje čelily myšlénky,
sny, boje, práce, odříkání,
zlacené brány tam otevírá

Má pansofie, archa jak mohutná
na vlnách změny, ku které český duch
jak holubice vždycky bílá
se snítkou zaletí olivovou!

Pod jejíž křídla pevná i ochranná
se stulí kompas s kvadranty hvězdáře
a rydlo, štětec, dláto s pérem,
s vědou kde umění dá si ruku.

Je splněn divem sladký sen nocí mých!« —
A druhý z duchů, v dlani své třímaje
leb lidskou, vážné zvedl oko,
v kterém se hlubin všech taje třásly.

On, jehož mocný, badavý genius
ve stejné lásce objímal stupnici
všech tvarů od prašníků květu
k Tassa až nyjící sladké stanci.

Děl slavně: »Ano, sen můj se vyplnil!
Toť ona, matka vědy a umění!« —
Hned z pergamenu žlutých svitků,
minulost v báních jak zasypaných

Kde dřímá, skráň svou pozvedl Palacký
a zjasniv oko, dějin tmám uvyklé,
děl k Jungmannovi po svém boku:
»Mladoni, pozoruj změnu času!

Vše, co jsi druhdy sám nesl na bedrách,
jak nesl Krista svatý ten přívozník,
dnes k práci spolné v svorném kruhu
druhu druh podává s chlebem světlo!« —

A Kollár orel, plesný drozd »Ohlasů«
i slavík »Máje« s doupnákem »Kytice«
a snivý Manes, vážný Levý,
Smetana, poeta sladkých tónů

Se zvedli rázem směrem, kde zadumán
dlel, zdroj a původ Slovanstva hledaje,
náš velký Pavel. Olympickou
vztyčil on hlavu řka hlasem hromu:

»Vlast vstala! Žije! Darmo jsme nežili!
Vnuk dělnou rukou dílo ať dovrší,
my dali základ v granit srdcí,
vítězství praporec on vztyč k hvězdám!

Na starém hřbitově židovském.

Jak v pláni Thebské nebo u Karnaku
ve trosek moři, ve kamenů tříšti,
jež v dál se táhnou nedozírné zraku,
se hroby vlní k řadě řada děsně,
se v luny svitu míhají a blyští,
jak vojska šiky zkamenělé, těsně,
jež vzdorovat chtí zimě jako vesně.

Nad sebou takto trojí řadou leží,
tíž vlastní stále hloub je v hlínu tlačí;
kol drobná travka vyrůstá a svěží,
bez soucitně tu modrý a tam bílý
se sklání k nim a hustém ve chumáči
si sednou v dubnu fialky v kruh milý,
by soucitně, co dole čas rve, skryly.

Pomníky žluté, bílé, divných tvarů!
Kdo spočívá tu, v které zemi zrozen?
Za štěstím vyšel a zde propad' zmaru.
Tu ruce kněžské vzhůru pozdvižené,
tam konvice, tam jelen, lev a hrozen,
znak rodu, cti zde stejně málo cenné;
nad vším se svorně jedno nebe klene.

A jedna země, matka všech, zde kryje
talmudu moudrost jak chtíč lačný zlata,
a času příval divě kolem bije
a staré modly kácí, nové vznáší;
za jiným cílem dnešní člověk chvátá,
co každou vesnou nová tráva raší
kol pomníků, jež v světle denním straší.

Ostrove mrtvých! V hlučné města vřavě
ty výspo klidu, samoty a ticha!
Proud nové doby podrývá tě dravě,
však posud kameny tvé v slunci svítí,
zde posud s fijalkou bez kolem dýchá,
zde posud unavená duše cítí
ten velký bol, tu malou cenu žití!

Ostrove mrtvých, skoro srovnán v zemi,
jak majáky zkad náhrobky tvé trčí
se svými bájemi a tradicemi,
kdo kostem drahých vzdá tu upomínku?
Lamp není zde, ni ozdobného smrčí,
čí ruka as tu ku prostému vínku
na římsu klade kámen ke kamínku?

A přec i tady není pouhou bájí
ta síla ducha, prorocké ty vzněty!
Co kamínků dlí na pomníku kraji
moudrého rabbi Löwa Bezalela,
čí kadoš v úctě šeptaly tu rety?
Co hrobka Baševiho osamělá
bez pocty, holá příšerně se bělá!

Kol mistra u nohou i podle hlavy
co lehlo věrných žáků! Bez teď kývá
nad kamením, ještěrka hledí z trávy,
do ticha z dálky jak stlumená řeka
sem občas hlahol z blízkých ulic splývá;
tam život vře, boj zuří, zášti štěká,
tam tyran na šíj oběti své kleká.

Boj o život! Ó, prachu Israele,
i tebe dotýká se v mrtvých tiši,
štván znova tvůj lid jako v době ztmělé,
na prahu stoje dvacátého věku;
zas žluč a hořkost ve tvojí vrou číši,
zas propadl jsi šklebu, zášti, vzteku,
že stydno hlásiti se ke člověku.

Ta doba naše mohla zapomníti,
jak velké světlo, jak sloup Hospodina,
ty's před všemi nes' v časů vlnobití!
Ne z víry víc, jen z potřeby a zisku
tě raní důtky dnes a zítra slina
zpět ženouc tebe v čas, kdy v horkém písku
tě farao štval k stavbám obelisků.

Ta doba naše bez studu a lásky,
jež všecko deptá a jež pedantická
na systémy vše tká i na otázky,
že dýchat chceš a žíti v středu lidí,
ti klade za vinu; ó vina lidská!
Ty's propad' jí a kam zrak můj se řídí,
v tom hřbitovu tvůj vlastní osud vidí.

Ó přilni k zemi, jež tvé hroby hostí,
to jediná můž' tvoje býti spása,
splyň s mořem, v kterém spí tvých dědů kosti!
Ó příroda ti vlila v žíly sílu,
vzdor otroka, jenž vazby svoje střásá,
to zužitkuj a vstaň, svou přes mohylu
nám podej ruku k společnému dílu!

Neb jinak budeš v krvi toho těla,
vždy téci sám a jako krůpěj cizí,
bez vztahu k celku, krůpěj osamělá,
a příval nových snah, v nichž plémě nové
se zvedá, setřese tě s lemu řízy
jak cesty prach. Co platni záření snové
tvých mudrců, co tvoji prorokové?

Máš ovšem dosti bratrů v světě šírém,
však nemáš vlasti, v tom tvá celá kletba!
Jdeš, Ahasver, ve srdci s věčným štírem,
míň romantický, ale stejně v prachu,
tvé zlato pouze dračích zubů setba.
škleb zpět tě vrhá ve každičkém vzmachu,
a davu podnětem jsi ku postrachu.

Sionská lani! — Připouštím, že časem
jsi oděla se často v rouno vlčí,
že povrhla jsi proroků svých hlasem
a liškou byla v teplém chlívě bratů,
že's ozvala se vždy, kde právo mlčí,
že's kořistí všech vykoupila ztrátu
rvouc slední cetky z lidstva majestátu:

Leč kdo je čist před velkým dějin soudem?
Za přehmaty své trpěla jsi věky,
tvých synů krev se rozvlnila proudem,
a ještě dnes tvá ruka není čistá;
dnes ještě bouří proti tobě vzteky,
pěst luzy na tvůj dům i hrob se chystá,
jak nesmířen by bledý stín byl Krista.

Tvůj mračný Jahvé usnul v mraků klíně,
náš vlídný Ježíš do mlhy se tratí,
co náhrobky tvé propadají hlíně,
idóly nové vztyčil věk již nový.
Zář budoucnosti zvedá se a zlatí,
zda — kdo to na úsvitě jejím poví? —
oltáře nové, neb zas nové rovy?

Čím budeš v době nové, lide starý?
Zda smírčím kozlem starých lidských hříchů,
či kvasem, jímž to v nové tryskne žáry,
co dřímá v krvi mdlé i apatické?
V jho jedno s námi vpřažen v stejnou líchu,
potáhneš v jedné velké roli lidské,
žár slunce starý v krvi heroické?

Kdys mořem sám, teď v steré dělen stružky,
ba v krůpěje, jež věrny pouze sobě,
než dějin Atropos své zvedne nůžky,
nit zpuchřelá pod jejich klesneš svorem
bez významu a váhy, sešlý, v mdlobě,
jed viny otců ve svém těle chorém,
obtíží sobě, svým sousedům morem?

Ó hroby, kameny, ó mrtvých davy!
Ó mluvte k živým, doba pokud vhodná!
Ó staří rabbi, vzneste šedé hlavy,
vy, již jste milovali tuto zemi,
jež asyl dala vám jak matka rodná.
Ó rcete vnukům, dějin svědci němí,
by přilnuli k ní s city lásky všemi!

Vy, kdož jste lidskost svatou jen a ryzí
na štít svůj psali bez rozdílu víry,
ó pohleďte sem dřív, než doba zmizí,
již předběhli jste prorockým svým duchem.
Být člověkem, kam světa kruh jde šírý,
je zákon jediný! Tím svorným ruchem
se míza probudí i v proutí suchém.

Kéž vaši vnuci jsou to živé proutí
na starém kmeni, jenž vás vlídně přijal!
Pak týž Bůh, jenž nám nedá zahynouti,
Bůh lidstva, zadrží vás nad propastí.
Jak z kostí dědů láká záhon fijal,
květ nový začne s vašich štěpů třásti
na jedné půdě, společné všem vlasti.

Západní Čechy.

Drahý kraji v rámci Brdských chlumů
s šumných lesů zpěvnou velebou,
srdce mého tluk a snivou dumu
jaké kouzlo táhne za tebou?
Zas tě vidím jako ve zrcadle:
Z věnce lesin věže polospadlé
patří vážně v kraj, kde tichá ves,
jak by vyběhla si ku přívozu,
zvědavě se sklání v žití prosu,
již vlak nese; za skalnatý les
právě s hukem zatočil se, mizí,
dýmem ztemniv lem tvé svěží řízy.

Ticho zas. Chlum dává chlumu ruku,
v tichou říčku celý blankyt spaď;
sotva pták se ozve . . . ve souzvuku
s vlastním srdcem nasloucháš mu rád
S oblaky bys letěl širým krajem,
sluncem objal jej a jásal s hájem:
však v tvých ňadrech starý český pláč
jako zaklet bez ustání kvílí . . .
V tom jak zázrak, jako přelud bílý
Karlův Týn, náš český Montsalvač,
vynoří se s vrchů clony řasné —
a pláč taje v písni mnohohlasné!

*

Rychle vzhůru věže na cimbuří!
Volný rozhlédni se do kola!
ba i dálku, obzor kde se chmuří,
přeleť smělým křídlem sokola!
Rozhled tvůj se šíří před tvým zrakem,
který nespoután v dál těká mrakem,
úzký údol roste v celou vlast;
patříš v hloub a v dálku žasem němý,
při tom kolem skrání perutěmi
cítíš ducha dějin křídly třást.
A jak v propast oko těla zírá,
oku ducha svět se otevírá.

Minulosti clona sjela rázem,
v dávné časy píseň klade most;
vznáší se tu obraz za obrazem,
jako z kotle věštky vzdušný host.
Řinčí v sluch mi štíty, přílby, meče,
bubnů rachot z bohatýrské seče,
píseň slávy, žalm a divý skřek,
kusé sloky epopeje valné,
v které horká krev a slzy kalné
tekou v brázdy velkých myšlének.
Vše, co's, Vlasti, ryla v pomník slávy,
křídlem písně letí kol mé hlavy.

A těch velkých dějů krásným rámem
je ten drahý, západní kout Čech;
kadidla dým nevznáší se chrámem
jak má sloka v svatých místech těch.
Proč mi nejdřív z mlžné kynou dáli
matné rysy Hudlické té skály,

na níž mladý Jungmann sedával?
Letem orlím zpět přes času změnu
k jinému se nesu ke kamenu,
na němž mladistvý Hus dumával.
Hus a Jungmann! — Věky mezi nimi,
duch však jeden s křídly obrovskými.

Jako bouře vzdálená to duní,
v pravěkou jak zřel bych potopu:
s kahanci se derou na výsluní
nepočetné řady kovkopů.
Věrně podle Libušiny zvěsti
viděl poustevník tam stříbro kvésti,
v celých prutech se jak luna skví;
pravdou je tu Horymíra báje.
Země, otevři nám všecky taje,
vzdej nám v kořist vše své bohatství!
Stříbrem buď tvé, Vlasti, čelo spjato,
k Příbrami dá Písek vln svých zlato.

Starý Třemšín s mohutnými valy
k dumě láká, Brdských vrchů král:
oko rádo těká v blíž i v dáli,
slavných Lvů aj, kyne Rožmitál!
Od Zelené Hory slunným vzduchem
staré zkazky svůdným zvoní ruchem,
jaké kouzlo tají v sobě báj!
Věř či nevěř, lidu poesie
v naší krvi, v našem citu žije,
echem jejím chví se mech i háj.
Byť vše bájí v žalnou kleslo ztrátu,
»u nás pravda po zákonu svatu!«

Vítej, Plzni! — druhé srdce vlasti,
přes únavné věků zápasy
lev co začal mříží svorem třásti,
otců tradicím ty věrná jsi!
První z tebe v Čechách kniha letla,
první posel vítězství a světla,
dnes je skutkem, o čem praděd snil;
zasloužíš si, by v tvé prsti svaté
tělo srdce láskou k vlasti vzňaté,
slední asyl že tam našel Tyl.
Z jeho prachu ať to sluncem září:
Lásce silné všecko vždy se zdaří!

Zatím zvolna kraj se setměl celý,
hledím v šer a v dálku naslouchám:
honců křik, psů štěky v sluch mi zněly,
vidím stín — to Čtvrtý Václav sám!
Časně ráno na lov vyjel v chvatu,
teď se vrací k valům Křivoklátu
s many svými, s hojnou kořistí;
dozněl hlahol . . . v dálce hvozd zas dřímá,
z hlubin pode mnou to temně hřímá,
hustý déšť se snáší do listí.
Ne, to není déšť, ni větru stesky:
Tvůj to pláč a vzdech je, lide český!

V odříkání odchován a psotě,
věrný hroudě, ze které jsi vzrost',
v boji stálém kdo měl srdce pro tě?
Selské kníže jen, on, Přimdy host!
Myšlénky se ženou na Šumavu:
těžký žalář dala Soběslavu

láska k lidu — vznešený to sen!
Trpět, strádat, odříkat se stále,
potem urvat zrno tvrdé skále
a jen tušit ve snu spásy den!
Však tím lidem věky nepohnuly,
z železa má nohy, čelo z žuly.

Lid ten slavně přestál horší dobu,
věřím, nynější též přestojí,
lid ten svrhnul kámen svého hrobu
a vstal posud, vítěz po boji.
Lid ten, sedlák a pán na své půdě,
pokud bude věren rodné hrudě,
z analů se lidstva neztratí;
věrný dědů starobylé zkázce
bude silný v důvěře a lásce,
nepodlehne času závrati,
jež chce srovnat vše a všecko skoupit,
cizinec by v otcův lán moh' vstoupit.

Nevstoupí tam! Marná každá snaha:
Vlast je svatá! Valem ochranným
každá hora, jež tu k nebi sahá,
každá chata, jejíž družný dým
v kraj se vine jako báseň štěstí.
Vlast má bude mohutnět a kvésti,
každé srdce bude její hrad!
Kdo chce zkrušit lebky její synů,
k Plešivci ať jde a ku Třemšínu,
zkus to, podívat se na západ!
Jako Brdské hory v jedné řadě
její děti stojí pohromadě!

Českému jihu.

(Památce O. Mokrého.)

Kolikrát jsem na tvé půdě
v zadumání dlel,
vždy jsem cítil v každé hrudě
velký dědů žel.

Ten se nese jako kletba
smutkem tvojich lad,
otrávena jím je setba,
lehá do poupat.

Českých bratří tichý smutek
jde za stopou mou,
ohlas srdce ryvných půtek
duní dějin tmou.

Co tu stálo, kam jen hnu se,
velkých kolébek!
Trocnovane, Petře, Huse!
Hvězdy v příští věk!

Bohatýři velkých půtek,
kéž váš zmoh' by stín,
nekonečný český smutek
změnit v český čin!

Krumlovská legenda.

V chodbách Krumlovského hradu z večera i za svítání
bloudívá dle báje lidu stenající Bílá paní.

Nešťastná v svém žití Perchta, chudých štít a sirých máti,
nemá klidu ani v hrobě, musí bloudit, naříkati.

Kdykoliv zlá stihne rána vladařský rod, z nenadání
v opuštěných, prázdných síních objeví se Bílá paní.

Zapírejte to, jak chcete, její bílý zjev se míhá
stále hradem, ne rod panský, vlast když krutá rána stíhá.

A že ran těch beze počtu a že ran těch bez přestání,
musí stále s pláčem bloudit pustým hradem Bílá paní.

Musí bloudit, bude bloudit, bude zítra lkát jak dneska,
dokud tebe nevrátí nám, ztracená ty šlechto česká!

Dobrým duchem tvého rodu, velkým v lásce, v horování,
stínem bývalé tvé síly jesti ona Bílá paní.

Zapírejte to, jak chcete, vnuk se zase k matce vrátí,
bude se zas otců hlahol v pustých síních rozléhati.

Do té doby nesmířená, živá výtka v bídném lkání,
vašimi dál bude hrady putovati Bílá paní.

Idylla z Kunětické Hory.

Mrak posupný stál v dálce na obzoru,
když před večerem slézali jsme horu,
po táhlé cestě, kde kdys brána trojí
rytířům kynula ve lesklé zbroji;
vše zdrané, chmurné jako po loupeži;
zdi kyklopické s masivní tou věží,
již obletují s divým skřekem hnány
jak myšlenky kol lebky černé vrány,
vše staré, charé, divně podezřelé...
A stojíme již v ústí brány ztmělé
a slyšíme, kdos otevřel a stinný
již kyne průjezd. Nový svět a jiný
tu žasnoucímu otvírá se oku.
Tříšť hradních zdí se tlačí ve hluboku,
krb jakýs neuměle zdělán, hárá
vstříc rudou září, jakás žena stará
v plachétce pestré s děckem ve náručí
se u zdi choulí — vichr ostře fučí
a shání svadlé listí po nádvoří.
Kde žoldáků zněl hlas, kde diví oři
se vzpínali, tam koza poskakuje,
bez černý v koutě ruin okusuje
a drůbež batolí se na hnojišti,
páv s chvostem vybledlým se nuzně blyští
a králík na chrásti si pochutnává...

Jak bolí minulost! Jak studí sláva!

Na Zvíčině.

K. V. Raisovi.

Kout nejeden jsem viděl české země
a vždy se mocně hnulo srdce ve mně,
však sotva kdesi v takém vzdechlo stíně
jak před kostelem malým na Zvíčině.
Do kostelíka, pár dní tomu bylo,
než přišli jsme tam, v bouři uhodilo;
já blesku stopy na zdích zřel i věži,
což blesk tu řádil jak oř bez otěží!
Mě napadlo tu, jak se můž jen státi,
že do vlastního chrámu Bůh tak mlátí!
Tak přemýšleje v údolí jsem přišel,
a tu jsem přepodivnou zprávu slyšel,
jak Němci Prusům raděj zaprodali
ten kostelík, než by jej Čechům přáli;
však zaskočeni byli v snaze lstivé.
Čech krčmu na Zvíčině koupil dříve.
Prus má teď chrám, Čech v hospodě se kryje.
Proč Bůh jen Němcům do kostela bije?

Tři návštěvy na Řipu.*)

Ervínu Špindlerovi.

Ach, ano! Pamatuji jako dnes,
v řek rámci k tobě, zamlžený zvone,
se děcka vzruch a první povzlet nes':
v těch sladkých citech posud mysl tone.
Tvůj význam tenkrát nepochopil hoch,
»Řip!« jenom »Řip!« cos zvonilo mu v sluchu,
a tak se vydal — právě kvetl hloh
a skřivan zpíval v jarním, čistém vzduchu —
na první pouť, až stál tvém na vrcholi
a udýchán, žeh v líci, rozhlížel
se krajem, rolník brázdu kde táh' v poli,
kde borků stín se za vsí rysy chvěl
až k věnci hor; cos cítil — dětský cit!
    Ach, jen jej vyslovit!

Cos kleslo v duši z toho výletu,
jí na dně zůstalo jak sladká manna:
ten pel čas nesetřel v svém přeletu,
dál skřivan pěl tam svoje Hosianna!

---

*) Do památníku Roudnické jednoty „Řipu“.

Já poznal brzy krutý onen svár
v tvých stínech, který zuří o píď země,
ba o víc, českou duši, supa spár
již matce rvát chce, vše mluvilo ke mně:
ty brázdy polí, jež pot lidu pily,
ty silhouetty středohoří v mhách,
ty zkazky otců, plné velké síly,
vše matky naděje i matčin strach,
ten symbol tvého světce, jímž drak sbit —
Ach, to jen vyslovit!

Mně nedalo to. K tobě zase zpět
se nesl krok na tvoji svatou půdu;
já hledal všady otce Čecha sled,
já cítil živou každou černou hrudu.
Ó tato druhá moje návštěva
ta velké přísahy již svědkem byla;
já cítil vše, co pěvec opěvá,
byť devíti Mus dřímala v tom síla,
jak maličké jest, mdlé a bez života,
když jeden akkord chybí tomu: Vlast!
Ta pouze duch jest, jímž vzplá v žití hmota
a já se začal o svou matku třást,
já z písní — dětství! — chtěl jí sklenout štít —
Ach, to jen vyslovit!

Byl krásný den, vše vůně, hudba, lesk
po nočním dešti kraj plál ztopen v zlatu,
a přec mým ňadrem bouřil žalný stesk
na vrcholu tvém, já zřel ve všem ztrátu.
Jak podrost doubců, mladých ořechů
vzrost, horo svatá, na tvém skalném boku!

Oč my jsme vzrostli? Darmo útěchu
tvá krása v srdce vlá, žhne slza v oku.
Oč dál jsme dnes? Splněny naše touhy?
Boj jako před lety hřmí divě dál,
tvůj svatý Jiří jest jen symbol pouhý,
náš cíl v tom boji — věčný ideal!
Tak rok od roku v čekání jen žít! —
Ach, to jen vyslovit!

Mé děti malé, samý žert a smích,
což věděly, co v srdci mém se sváří!
Já patřil v západ, východ, sever, jih,
já ruce roztáh' jako ku oltáři!
Jak obejmout bych vše moh' v náručí
ty pole, brázdy, lesíky a meze!
Ó co je vlast, nás teprv naučí
cit hořký, viděti ji na řetěze!
Tak slunnou, krásnou, jedinou a drahou
a stále trpící po celý věk,
já maličký se cítil s obří snahou,
v tmy její vrhnout jeden paprslek,
jí, štvané lani z dlaně dáti pít —
Ach, to jen vyslovit!

A celý kraj mi zahalil se v mrak
a mdloba s hněvem o mou hruď se rvala,
tu na hlavy mých dětí padl zrak
a vroucí modlitba se k nebi drala:
»Kéž aspoň tyto, jež necítí dnes,
čím otce hruď se zmítá v těžkém sporu,
kdys šťastny, horo, vstoupí na tvůj tes,
sta ohňů svobody až po obzoru

se zažhne kol, až zazní české luhy
kol jásotem, jenž k hvězdám zaletí:
Jsme svoji, volní, spadly naše kruhy!
Co's nedal stromu, dopřej poupěti,
dej dětem, bez čeho má otec mřít!« —
Ach, to jen vyslovit!

Od chvíle té, mne pálí napořád,
víc nechci dostoupiti svaté hory,
víc nechci v kapli drakobijce stát,
když její okny nešlehne blesk zory.
Dost návštěv dvou mám, patřím v minulost
a všecko zkypí v srdci spjato roky,
co platen zoufalý zde plachý host,
co jeho snahy vše a písní sloky?
Ta kaple svítit bude, labuť bílá,
z mlh, mraků tísně dále v český ráj,
v němž dál spát bude chrabrých dědů síla
i stará sláva jako krásná báj,
co vzdechů moře v nebe bude hřmít —
Ach, to jen vyslovit!

Vím, po třetí tam přijdu, již jen duch,
v den věčně svatý každé české hrudi,
v den vítězství, jejž dá nám, je-li, Bůh;
tu jistě, věřím, duše má se vzbudí,
svůj kámen srazí, který řadou let
jak pečeť zmaru tížil tlící kosti,
a z dálky, k tobě, Řipe, dá se v let,
a stane vítěz v bráně budoucnosti.
Tu stínů valné uvidí již davy,
zem svatou sprahlým jak líbají rtem,

ach, otci naši, hlava vedle hlavy,
cit jedné lásky mrtvé svede sem.
Vše splněno, sny skutkem, v hrobu klid
tu slastí bude pak se navrátit —
    Ach, to jen vyslovit!

Česká legenda vánoční.

Po bílém sněhu se táhnul dvou stínů černý lem.
Z nich jeden dolů se nahnul. »Kde jsme?« — To česká zem!
»Zde třeba stavit se déle,« děl světlejší první stín
a sladkou svou tváří se sklonil v mrak, tmavých do hlubin.

Pod sněhem pole tam spala, je věnčily štíty hor,
z chat nízkých okny zář plála, zněl z kostelů vážný chór:
»Nám z růže vykvetl kvítek,« to táhlo mlhami,
však za tím to »radujme se« jak vázlo by slzami.

Pod nimi právě v hloubi štít chatrče se tměl.
Kdes ve vsi dvanáctou troubí, od lesa psů štěkot zněl
Stín tmavší — to svatý byl Petr — rozhrnul zvolna svůj šat,
pln jablek, ořechů, hraček, jež rozdával hojně a rád.

»Tam děťátko mají v té chatě,« děl k Mistru, »ať v potěchu
vzplá chudičký Bethlem jim v zlatě mých jablek a ořechů,
ty nejkrásnější chci hračky kol jesliček postavit,
pomluvit nesmí nás tady, ať dál zas můžem jít.«

Však první stín světlý se sklání a stojí v chatě již.
Pln něhy a smilování, co Petr má s hračkami kříž.
On nad kolébkou tam stojí v sny šepce dítěte,
tam stojí jak lilie bílá, když přes noc rozkvete.

A šepce: »Ty ubohé dítě, ký trpký v světě los tvým!
Kam jiní stoupají hbitě, ty pracně a bojem zlým.
Tož dýchám ti do srdce sílu, bys mohlo všecko snést,
tož dýchám ti do srdce lásku při třpytu zlatých hvězd.

Má každý bojů dost v světě, ty české dítě však víc.
Nechť zloba a ústrk zlý rve tě, vždy klidnou zachovej líc!
Co cizích ústrk a zloba? — Však vlastních bratří zášť,
ta nejvíc pálí a hlodá a u vás je domovem zvlášť.

Tož dýchám ti do srdce sílu, bys mohlo zášť bratří snést,
bys vždycky silnější k dílu zas pozvedlo hlavu i pěst,
tož dýchám ti do srdce lásku, jež nepřízeň roztaví,
když zloba vlastních ti bratří tvůj život otráví!«

Stín světlý stál nad kolébkou a dlouho v dumě stál,
nad dítě dlaň vztáhnul hebkou, co v světlech Bethlem plál
s koráby, stádem a vojskem i s věžemi divných měst.
A s rozdělením dárků již Petr hotov jest.

Již Pána za roucha lem tahá: »Čas, Mistře, jíti je dál!«
Však božská tvář v srdce mu sahá, jeť psán v ní hluboký žal:
»Já moře jsem veliké lásky a do všech sypu ji cest,
proč, Petře, jenom v těch Čechách tak málo lásky jest?«

KNIHA ČTVRTÁ.

PAMÁTKY A DEDIKACE.

Lermontov.

(K 50té ročnici jeho úmrtí.)

Let padesát, co kule vraha
ti otevřela hrobu chlad,
však píseň tvoje srdcím drahá
plá v stejné kráse posavad.
Tak rovněž v luzném planou svitu
již shaslé hvězdy na blankytu
v krok chodce bludný, v mlhy svár
jich paprsky se v prostor třesou
a požehnání světem nesou,
ač světla pramen — zhaslý škvár.

Let padesát! — Byť dneska žil jsi,
co život ještě dát ti moh'?
Mlád ze všech jeho číší pil jsi
a lásku poznal, muž i hoch.
Ba největší tu rozkoš ducha,
jíž spánky žhnou a mozek buchá,
duch padá krásy ve závrať,
ty's poesie poznal plání,
spjav vášeň, úsměv, pohrdání
v svých démantových veršů hlať.

Ty's přírodě strh' řízu s těla,
bez trestu i bez úrazu,
zřel's ňadra její stříbroskvělá
v ledovcích strmých Kavkazu;
zřel's ve slunci auly spící
i běsný Terek hřímající,
hvězd čistý lesk skrz dubů šum,
ryk tábora, smích dívek plesný,
chřest mečů zvonil tobě ve sny
do hrdých tvých i zářných dum.

Co mohlo tebe potkat ještě?
Snad větší slávy šumný ruch,
snad potlesk davů, věnců deště,
čím platí svět svůj věštci dluh?
Snad zkonejšené vášní vlny
a v městě život pohodlný
ve středu dobrých šosáků,
den za dnem fádní jako vždycky
a k všemu úsměv ironický
nad klepy bab a hlupáků.

Půl genius a zpola dítě
ten jednotvárný lově šum,
jich figurky moh's roztržitě
si rýsovati do album;
k nim poznámek pár s planým bolem,
moh's lidstva stát se apoštolem
a přesycený láskou sám,
moh' coelibat jsi kázat sobců
a mravouku popů, skopců
a poesii zváti klam.

Z té její strže věkověčné,
kde plane drahokamů směs,
moh's vybrat jen, co užitečné,
co zisk a prospěch velí dnes;
o manželství, emancipaci
psát rýmovačky snadnou prací
aneb o právu volebním,
moh's k větší slávě cestou jistou
se povznést, zván být realistou
a vrchol všeho — moderním.

Ne! V hrobě ti je mnohem lépe
a čisté plá tvé nadšení,
jen pro krásu a velkolepé
plá ryzí tvoje umění.
Tak nezmatený hlupců křikem
jsi zůstal, čím's byl — romantikem,
jímž v posled musí každý být,
kdo nad tu hroudu kalu, špíny
se touží povznésti v svět jiný,
když starý nelze přetvořit.

Kdo jako ty má v úděl sudbu
zřít ve všem barev duhu, lad,
kdo jak tvůj anděl rajskou hudbu
v svých ňadrech nosí napořád;
kdo touhou bodán vždy dál pádí,
ty tóny jemuž nenahradí
i nejkrásnější zemský zpěv,
kdo krásy lačen, místo lidí
raději hvězdy nebes vidí
a slouchá na vln mořských řev.

Tak žil's a zhynul, básník pravý,
tvůj život bystřeň v tísni skal,
číš kypící, v níž mok vřel žhavý,
jenž zaburácel — nezvětral.
Číš, posvěcena ryzí kráse,
ta raděj v kusy rozlétla se,
než ve banalní chorovod
by kolem byla podávána.
Buď ona kule požehnána,
jež zasáhla tě — přišla vhod!

Cor cordium!

4. Srpen 1892.

(Sto let od narození P. B. Shelleye.)

U pyramidy Cestiovy
v cypřiších ševel a ruch,
tam tiše mystickými slovy
hovoří k duchu dnes duch.

Panthea:

Ó, jinak bylo před stem roků!
Já u kolébky jeho stála
a slza se mi třásla v oku,
když své jsem dary vše mu dala.
Co z jeho svatých Idealů
je skutkem dnes?
Svět jako jindy strž je žalů,
kde vládne Děs.

Duch země:

Ó, jinak bylo před stem roků!
Já věděl jsem: Můj pěvec zrozen,
co země v dlaních má i v boku,
můj květ i tvor, můj brouk i hrozen,

má duše byla jeho celá,
můj hněv i ples,
mne jeho čistá duše pěla
od země do nebes!

Duch lidstva:

Ó, jinak bylo před stem roků!
Co měla stvořit revoluce,
má jak vždy kámen v každém kroku,
jsou v poutech jazyky i ruce.
Ó, hanba! vyprávím to v žalu,
skryl hroby vřes,
a květu oněch Idealů
kdo věrný dnes?

Básník:

A přec ni slovo neztraceno
z těch věšteb, které blesky ryl.
Být lepším, větším, lidstva věno,
být člověkem i dnes náš cíl.
My trub a bubnů bez hlaholu
však s okem přímým, upřímným
v proud dějin zříme kvas a dým.
Co poesie v lidstva bolu,
co těchy může, dá náš rým.
A je li naším otcem kdosi,
jenž za lidstvo lká, úpí, prosí
před trůnem Fata slzu v oku,
On je to, zrozen před stem roků,
On bratr malých bratr duchů,
do jehož vínku v sladkou tuchu
jste poesii všecku dali
se všemi lidstva Idealy.

*

U pyramidy Cestiovy
v cypřiších ševel a ruch.
Spi, srdce srdcí! u věk nový
Tvůj lidstvu svítí duch!
Tak tiše mystickými slovy
hovoří k duchu duch!

—— —

Přípitek Adamu Asnykovi.

Jsou věštci, kteří věrni idealu
v své duši nesou krásy plamen ryzí,
však smutně žijí v samotě a žalu
v svých dumách světu jsou a svět jim cizí.

Jich umění jak sarkofagu plamen,
jenž pouze jim v jich srdcí kobě hoří,
jak Pygmalion objímají kámen,
jak faraoni v žití hrob si tvoří.

Jak bozi sedí v póse necitelné,
čas křídlem nedotkne se jejich skráně,
zrak jejich kotví v kráse nesmrtelné,
na lidstvo čekají v dob příštích bráně.

A jiní jsou, též věrní věštbám krásy,
též v očích nesoucí frýs Parthenonu,
však spolu v přítomné též patří časy,
v spěch jejich mísí hudbu svojich tonů.

Dnes dlaň jich třímá Homerovu lyru
a zítra meč, zedníka prostou lžíci,
jich srdce v lidstva budoucnost má víru,
jsouť pěvci jeho, jsou i bojovníci.

Je za lidstvem pouť dlouhá neunaví,
jdou jako Ruth za ženci s láskou v duši,
vždyť vědí, chrám že budoucnosti staví,
nechť všední vřavou zpěv jich dozní v hluši.

Však přijde čas, kdy pozdraví tu zoru,
v niž věříme, ať v boje tísni, muce,
kdy k pěvců ryzí krásy sednou sboru
a sbratření pak jim podají ruce.

Ty's jedním z těchto! K písni družíš skutek,
jdeš parnem dne a věříš v lidstva práci,
vždy naděj heslo tvé a nikdy smutek,
vždy k předu jdeš, nechť srdce vykrvácí!

A sotva hvězdám svěříš svoje touhy.
Co tvoje touhy — tam, kde národ žízní?
Co tvoje ztráty — kde půst lidu dlouhý?
Co v boje vřavu s Olympických přízní?

Když národ šťasten, dostaví se sama,
když lidstvo šťastno, každý básník bude;
tak s okem lvím se díváš v lidstva drama
a v nocích bezesných jen cestou hude

Mu verš tvůj přísný, vážný, triumfálný,
jenž zkrotí čas a přeletí i hroby:
Ó, mistře, v pochod pozdraven buď dálný,
buď, bratře, zdráv na prahu příští doby!

G. Carduccimu

po přečtení „Třetích ód barbarských“

Řetěz královc dávají pěvcům zlatý,
potlesk dávají zástupy frašným hercům,
číši s úsměvem dívek
přeješ si v odměnu Ty!

Nemám, básníku vzkříšené Rómy, nemám
číši s úsměvem líbezným dívek luzných,
sloku jásavou mám jen
letící v dálku Ti vstříc!

Sloku plamennou, vytrysklou z hlubin duše
sloku mladistvou dívčí jak tělo pružnou,
která v rhytmický tanec
stáčí se bezděky již!

Sloku obdivem dýšící, úctou, láskou,
sloku v zrcadlo písně Tvé, která plaše
v noci patřila, jitro
nežli ji splašilo v let.

Přijmi, přijmi ji, Rómy a jara pěvče!
S chvěním jméno Tvé zářící vnukům ona
píše ve mramor český,
žalu jenž, pláči jen zvyk':

Píše s bázní je posvátnou: »Zpíval život,
zpíval naděj, budoucnost, lásku, štěstí,
zpíval svobodným!« — V poutech
z dálky jsem naslouchal tich.

Angelu de Gubernatis

ke dni 7. března 1900.

Jedním oknem duše Tvojí
Orient se skvěje,
druhým oknem Italie
jásá a se směje;
krásný život, velké cíle, svoboda a lidskost;
základní ty balvany dva lidské epopeje.

Cikada, hvězda a barvínek.

(Felibrům provencalským a katalanským.)

Cikada pěla na uvadlé sněti,
ve slunce žáru bez ustání pěla,
a její píseň toužně, sladce zněla,
až suchá sněť se jala rozvíjeti.

A brzy v list a květ v motýlů změti
kos přilít' smavý, lkavá filomela,
a suchý kmen byl besídka již celá,
a přišly Musy, Láska, Amoreti.

A nastal život, jím kmen zvučel starý,
zněl dívčí smích a zněly ňader žáry,
když píseň sdružila se s rukou dělnou.

U vás i u nás stal se zázrak jeden,
v kmen suchý nový mízy proud byl sveden
jen poesie silou nesmrtelnou.

*

A proto nám jak stará známá kyne
cikada s barvínkem, jejž hvězda kryje,
neb život je tam, kde je poesie,
jej ona jak máť děcko v náruč vine.

Ať dějů běh se v různé dráhy šine,
z Mistrala číše pokud oheň pije
a sílu trouver, potud národ žije,
neb slovo pravé písně nezahyne.

To cítíme i my ve srdce hloubi
a zpíváme, ať třeba kol svět němý,
pod chladným nebem, jak vy v slunce žáru.

Nás andělé dva kryjí perutěmi:
tož poesie s láskou k rodné zemi.
Těm z číše Mistralovy piju k zdaru!

Tři básně J. S. Macharovi.

I.

Dva orli v mříže svojich klecí bijem.
— To všední frase, vím, a omšená,
a přec v tom boji jedině my žijem,
a náš zpěv těchto skřeků ozvěna

Ty darmo krvácíš si zob i spáry,
já v resignaci nebo ze zvyku
do tyčí vrazím někdy, první žáry
když srdcem šlehnou v bouřném povyku.

Tvá píseň racek do vln sváru hýká,
chtíc přehlušiti větrů šílení,
má, tichá labuť, umírat si zvyká,
zní truchlou nocí její kvílení.

Na ranách mých jsou jizvy odříkání,
na ranách tvých se blýská čerstvá krev.
Však milujeme těchto růží plání
a milujeme oba bouře řev.

A jen, bych mohl padnout s tebou, vrhám
se v arenu zas, žitím stokrát sklán,
a staré jizvy, obvazky ran trhám,
chci tady státi v krvi svojich ran!

*

Pryč sladká těcho, měkké konejšení!
Vy illusí mdlé pampelišky pryč!
Pryč naději! Chci opět bouře vření
a vášní žár a nezkrocený chtíč!

Když pravdy pelyňkem ty zvadlé kráse
chceš osvěžiti krev stydnoucích žil,
vždy zajásám ti bouřném ve souhlase,
neb krásně pěl, kdo pravdivě jen žil.

Pod námi všecko. — Syčí kdos či tleská?
I z lauru posled zbude suchý vích,
nechť orlu sluší výborně jho mezka! —
Nám stačí stisk dvou paží bratrských!

II.

Ó kvetou nám a budou kvésti
ty písně v ňader hlubině
a s nimi radost, naděj, štěstí
ve každé žití vteřině!

Ó kvetou nám přes jazyk hadí,
přes korybantů křik a jek
ty nevadnoucí květy mládí
v nichž nadšení hrá paprslek!

Ó kvetou nám, nechť pop se vzteká
a na lilijí rostou les,
jak hvězdy svítí do daleka
a nocí duní jejich ples.

Ó kvetou nám i z hrobů kvésti
nám budou jako z ňader teď
a s nimi druhu zdar a štěstí
a pohrdání pro havěť!

III.

Za připsání knihy.

Když s jménem mojím Svoje jméno
pro příští zasnoubit chceš čas,
tu pomysli na kruté věno:
Být hlupcům vydán na pospas.

Neb to je stará moje kletba,
za mnou se táhne černý stín,
jen láním vzchází moje setba
a utrháním bez příčin.

Mé trny stíní již mé růže
a perutí mých každý tep
je schvácen ranou pídimuže,
jenž tím svůj vydělává chléb.

Škleb nedochůdčat je má sláva,
jsem bláznům vydán v pohanu,
ba v stejný osud propadává,
kdo čest mou bral by v ochranu.

Nuž, co můž' tebe ještě lákat
klást ruku Svoji do mojí?
Vždyť nejsme ženy, spolu plakat
jež zkonejší a ukojí.

Jen to, že s bratra účastenstvím
vše hrděj snesem pohromy,
že umění nám náboženstvím
a soudce náš — jen svědomí!

D á l!

Tom. Cannizzarovi odpovědi za připsání jeho básně »Il Genio«.

Ancor salir ó dunque — Ancora!

Kdo jednou na cimbuří
svůj prapor zarazil,
má ovšem, nechť bouř zuří,
svůj asyl a svůj cíl.
Co počne však, zlá bouře
kdy rozmetá mu val
v změť ssutin, prachu, kouře?
Co počne? Musí dál!
Tož líp je nestanouti,
vždy k nové další pouti
sval za myšlénkou hnouti
dál!

S cimbuří svého střílny
zří stále v jeden kout
a v prostor svojí dílny
chřest slyší vlastních pout.
Ó jak se vlna láme
o pustá bradla skal!
Však skála, vlna klame,
chtěj nechtěj, musíš dál.

Nad prostory a časy
vstříc slunci pravdy, krásy,
všech mračen strhnout řasy
dál!

Nad pergamen a knihu
je sladko klonit zrak,
však zřídka s duše tíhu
to sejme, s očí mrak.
Co nepostřehne oko,
co neuchvátí sval,
je skryto přehluboko,
ty zatím musíš dál;
sám změtí ker a plamů
až do Isidy chrámu,
sám bez spasného trámu
dál!

Minulost! — Valné moře,
je sladká lázeň v něm;
víc kosmu na prostoře
tě láká hvězdný sněm.
Máš proto ruku dvojí,
bys každou jinam vzpjal,
tu, kde se hvězdy rojí,
tu v minula šer dál.
Však plny perel obě
vznes lidstvu výš i sobě,
v tvář křikni doby zlobě
dál!

Jest sfinga věčná člověk
a srdce věčná báj,

Oidipem byl jsi pověk,
nuž odhal jejich taj!
a necítíš-li síly,
bys klidný před ní stál,
otevři svoje žíly,
ať jiný hledá dál.
Snad z krve tvojí proudu
nad rozmokvanou hroudu
zvěst vstane příštích soudů
dál!

Jen nikdy v kroužek malý,
ať sluje jakkoliv!
Zeď každá výhled halí,
kde právě nový div.
Snad bůh se zrodil nový,
tys v theoriích spal,
tys opíjel se slovy,
myšlénka letla dál.
Spí v noci tucha jitra,
dnes Manu, Darwin zítra.
Spěj, kam hlas volá nitra —
dál!

Kde jaký oř se pase,
jej osedlej si v ráz!
Ať v mraku nebo v jase,
nad každou hřímej hráz!
Pros orla, kol jenž letí,
by křídlo své ti dal,
a v mraků divé změti
spěj zvadlým listem dál
a korybantů křikem,

již zvou tě eklektikem,
spěj, tvojím buď to zvykem,
dál!

Snad v posled zoře zlatá
ti bleskne do duše
a na edenu vrata
zahřímáš v předtuše.
Snad sítu Danaidy
dno zpevníš, losů král,
by z kalu lidské bídy
vstal člověk, hnul se dál,
by svor, jenž za ním chřestí,
titanskou rozbil pěstí,
spěl za fenixem štěstí
dál!

Co hranice a kůly?
Co žalářů je tma?
Máš úmysl a vůli
a duch tvůj křídlo má.
Co býlí všedních pudů?
Srp — smích máš, bys je zžal,
a z předsudků a bludů
se vznesl volný dál
Máš srdce, které cítí,
co je to volným býti,
máš sílu, jež chce hřmíti
dál!

Ó svaté, věčné heslo
do srdcí vryté nám!
Ó kormidlo, ó veslo,
ó blesku, leť vstříc tmám!

Ať padnem! V mračen věnci
nám kyne svatý Graal,
jsmeť jeho vyvolenci
a on nám káže dál!
Zván Idealem kdysi,
nad námi sluncem visí,
syn jeho, chceš-ii, ty jsi —
dál!

KNIHA PÁTÁ.

SKLON STOLETÍ.

Facit indignatio versum.

Ach, Juvenale můj i starý Martiale,
tím bahnem století se máme vléci dále?
Kdo tady zvítězí?
Na srdcích balvan tkví a na tvářích tkví maska,
to nejsou lidé kol, vše prodajná jest cháska;
kol samé řetězy!

Ó míti pochodeň, jež vše by mohla sžehnout!
Zde každá hrdá šíj se musí v jarmo sehnout,
ó Bože, co tu chcem?
Spát v hrobě největší je triumf doby naší!
Mlč! — Novým jarem vše i v plísni hrobů raší,
jen lvem buď a ne — psem!

V konec století.

Ach, co dnes velké jest, co něco platí!
Jsou blázni moudří a jsou blázni svatí!
Již nechci nic, zřím v snění v dálku kamsi
a jako bezvěstný sám připadám si;
vše mrzké, prodajné, vše podlé, nízké,
jak žába studené, a jak mlok slizké,
čest pouhá vigneta, ctnost utopie,
a věku orloj ku dvanácté bije . . .

S Danteovým „Novým životem".

To jiný svět dnešnímu víru cizí.
Tam ještě poesie zlaté řízy
se dotýkají rtové milující.
Tam s lunou mluví se a večernicí,
tam při pouhém již jednom pomyšlení
na drahou bytost jímá srdce chvění
a tváře žhnou a blednou, mdloba tělo
v svor tuhý jímá, pot operlí čelo,
dech vázne v hrdle, v uších nebeskými
to nápěvy zní, paměť hledá rýmy,
tam básní každý, kdo miluje trochu,
kdo obraz maluje neb tesá sochu,
a každý miluje, kdo vskutku žije.
Tam ještě štěstí, neb tam poesie,
tam sladké touhy, záchvaty a dumy,
a jak v těch řádcích plakati se umí,
jak za dob Homérových, slzí věno
tam ještě lidstvu přáno, neztenčeno.
A potkat ji, tu srdce svého paní,
to každou krůpěj krve s tváře shání,
ji pozdravit, je vrchol všeho blaha,
a mluvit s ní, to nad hvězdy až sahá;
den jeden bez ní — nekonečné moře
a život bez ní — pustý luh, kde hoře,

a hořký blín jen odříkání kvete.
»Ó poutníci, již zamyšlení jdete!«
tam rty si opakují tóny všemi,
a večer když se sklání k siré zemi,
ret líbá blánku, básník rozechvělý
»kam samé anděly den kreslil celý«.

To jiný život, než století toto.
Ó Dante, Cino, Calvacanti, Giotto,
ó velké stíny, jak jste jinak žili
a jinak z číše věčné krásy pili!
Vám v tváři velká, svatá přísnost leží,
jež ví, co chce, kam cílí, a tou svěží
byl vždy váš duch a nikdy neutýrán,
byť denním bojem jako náš byl svírán;
tou přísností, v níž velkosti rys ztajen,
byl ohromný svět Komedie zbájen,
tou přísností, jíž každá fraška cizí,
ó Giotto, splývaly tvých světic řízy,
neb pravdou bylo, štětec, péro, tuha
co tvořily a s aureolou duha
jak dým a pekla plamen v teskném vření,
neb všecko vycházelo z přesvědčení.

Dnes láska svatá, již jste sladce pěli,
též ztratila svůj věčný význam celý.
Víc člověk duši v ženském nezří těle,
a v ráz je setřen malý zbytek pele,
jejž v duši jeho na tvář stele mládí.
Ký div, že brzy dnes i láska zradí,
že prázdno zírá po vypité číši
z milenců duší, že jen ucho slyší
vzdech vlastních ňader, ne však odvet její;
dnes pouze čivy se a žíly chvějí,

však duše spí a výše nezatouží,
než jakou cetkou zkrášlit vlas, jenž krouží
se kolem šíje, nebo záhyb řízy.
Sny básníků jsou dívčím duším cizí,
a kdyby dnes, ó Dante, ten, kdo cítí,
dal duši duše své tvé »Nové žití«,
jak blázen stál by, jak ztřeštěnec před ní.
Jak těla, tak jsou dnes i duše všední.

Kde's štěstí světa, lidstva ráje mladé?

Nám každá chvilka jinou masku klade
na ubledlou tvář, stařec jako děcko
již samá pósa, že chcem vědět všecko,
ztrácíme sebe, vlastní duše vůni,
jež nemůž' jedné pravdy na výsluní
se rozvít zcela, pod různými pásy,
jen tryská v květy zakrnělé krásy.
Chcem na té krátké, vratké žití pouti
vše věděti a všecko obsáhnouti
ve práci Danaid, však v síto ducha
změť vln se dere prázdná jen a hluchá,
na druhé straně by vytekla všude.
Čtem tisíce knih — co nám po nich zbude?
Stem oken díváme se do přírody
a vidíme míň souzvuku a shody,
než mudrc před svým sudem oknem jedním.
V ráz dáme uštvat životem se všedním
a brzy unaveni víme sotva,
co samí chceme. Víra chabá kotva
a věda skála, kde se kotva láme.
Nás všecko vnadí, podvádí a klame,
ba nedovedem těšiti se ani,
když první zříme Vesny pousmání

po dlouhé zimě. Pouze peníz chřestí
o misku zisku, symbol všeho štěstí.

Pro umění též nadšení již schladlo,
ve kramářů špinavé ruce padlo,
již pro sebe jen z idealu těží,
za korouhvičkou denní mody běží,
po prázdném zvuku hesla zle se fantí
a pyšně říkají: »my diletanti!«
jen z dlouhé chvíle očuchují básně,
je tenkrát chválí, tráví-li jen krásně,
a v strachu o píď svého já se třesou,
na velducha svůj loket, váhy nesou
a proti velkosti, kde mohou, tyčí
své »nechcem chápat« jako rohy býčí.

A přec hrob stejně zhltí nás jako ony
z dob šťastnějších! Nač boje ty a shony,
při kterých vždycky vyjde duše s prázdnem,
kde mudrc divousem, kde básník bláznem?
Zda není líp, svůj starý hledat kořen,
čím člověk moh' být k dobru, lásce stvořen,
žít myšlénce své, touze své i citu,
let ptáků stopovati na blankytu,
zřít s klidem, jak se obnovuje listí
mladistvou Vesnou, jak se hvězdy čistí
v říjnových nocích paprskovou ryhou?
Nad věčné přírody tak skloněn knihou,
jen jednu duši v své, tu zbožňovanou,
s ní poesie na noc zpít se manou,
jí šeptat v sluch, co ret se s retem bratří:
»Jak blah, kdo na tě, duše krásná, patří!«

Všední stesk.

Tak vše nám prospívá i umění i věda,
a přece, Bůh to ví, to pravý úkoj nedá,
je těžko mysliti, je těžko zápasiti,
a ještě hůře jest, chtít v taký úhor síti.

Tu zamyslím se vždy a ptám se: Bože, k čemu
ten rázný povzlet je k azuru hvězdnatému,
ten cit jen pro krásu, to chtění velkolepé,
když všecko tady spí a všecko je tu slepé?

Když může drzý zisk snů edeny se šířit,
když každý hlupák můž' v orgiích slávy hýřit,
když vše tu na prodej i štětec jako péro,
když nikde záblesku a pouze šero, šero?

Nač stále zápasy, když východu zde není?
Nač svěží povzlety, když za vším otupění,
Tu sám se nedivím, že tak jsem rozmrzelý,
vždyť všady trubce zřím, kde vidět chtěl jsem
včely.

Ahasver na věži Eiffelově.

Epištola jeho královně Semiramidě.

V PAŘÍŽI, dne 30. července 1890.

I.

Vy jistě, drahá Madame, odpustíte,
že po staletích klepám na váš hrob,
z dum heroických, po věky jež sníte,
vás ruším, já hebrejské luzy rob;
však oč tu běží, jak jen pochopíte,
ó jistě tuto zvěst z moderních dob
přijmete vlídně, snad se usmějete
a v říši stínů hnátem v potlesk hnete.

II.

Vám odkud píši, těžko věru říci.
Od země já se vznáším tři sta metrů,
zřím do propasti mraků ve směsici
a chvěji se jsa hříčkou sporných větrů
v železných tyčí kleci, v bledé líci
si občas krůpěj vetchou rukou setru,
a věru na rozpacích jsem tu ještě,
zda slza to, či pouze krůpěj deště.

III

Já skromně, věřte, jak mým jest již zvykem,
a poslední se tlačil v hustém davu
a pitomý tou vřavou, shonem, křikem
jsem k muce lez', kam jiní pro zábavu;
na vytahovadla vzpomínám s díkem,
moh' mezi šrouby nechat jsem tam hlavu,
ji ztápěje v sled v červánkové růže,
jsem divil se, co lidstvo nadchnout může.

IV.

Váš konkurent zde Eiffel nazývá se,
a skoro řek' bych není bez všech vloh,
ač o umění, poesii, kráse
by trochu lepší pojmy míti moh'.
Věž jeho v mračné nebe vypíná se,
jak jehlic z vašich vlasů bájný stoh —
Oh, za visuté vaše zahrady
věž tato věru nedá náhrady!

V

To myslím přec, že věž vašeho Nina,
o kterou zuří učenců vždy spor,
as byla velkolepá stavba jiná,
jíž uhýbal se mračen i hvězd sbor;
již proto, hněv že vzňala Hospodina,
že zmátl lidských synů rozhovor:
však tento babylonský zmatek řečí
věž, odkud píši, také nevyléčí.

VI.

Dnes ta věž stojí, aby do Francie
se táhlo lidí ze všech končin světa,

pan Carnot šampaňské tam na ní pije
a střepy číše hrdě dolů metá.
Toť dvacátého věku poesie!
Ten lupen on si ve svůj vavřín splétá,
že svedl davy svorné do soutěže,
by vyvedl je za nos — na vrch věže.

VII.

Vy sotva pochopíte, Madame drahá,
co na světě se rovnost lidí zove,
nuž slyšte, zde, kde věž ta k nebi sahá,
zde sbratřiti se mají národové;
všem téci světla, svobody má vláha,
všem splniti se o edenu snové;
co světem chodím, až sem k hvězdným výším,
tu písničku já ustavičně slyším.

VIII.

Však nesbratří se! Co se tluku světem,
dost zkušeností mám tom o sbratření.
(Kdys hrůzou starců, jsem teď postrach dětem,
jen romantických pěvců plním snění,
co vděčný sujet malířů jen letem
se na výstavách mihnu, služba denní
i noční jak mi dovolí s muk sterem,
jsem totiž — časopisů reporterem!)

IX.

Ne, nesbratří se! Až boj skončen příští,
ten poslední, o němž dát mohu zprávy,
dva lidé zbudou pouze na bojišti,
kam hořících měst odlesk padne žhavý,
a tito v mrtvol kupě, v zbraní tříšti
zrak záštím zpitý, věřte mi, se zdáví

a k vůli čemu — věru stydno říci!
pro chleba kus či prýmek na čepici.

X.

Však vraťme se již raděj' k věži naší,
pod kterou lidstvo jásá v hymně plesné,
jež na azuru kostrou žeber straší
co vkusu doby Mene Tekel děsné.
Pode mnou diamanty jen se práší
sloup vodojemů elektrických, klesne
a vznáší se co kytka pestrobarvá.
Žel, Madame, vše tu komedie, larva!

XI.

Zde jasně zříte, nač se lidstvo chytí.
Jen trochu nový, slušný nápad mějte,
banalní, aby dal se pochopiti,
pak na turecký buben zatřískejte,
a stáda, davy za vámi se řítí,
vy hrabte slávu, peníze, se smějte!
Dnes Eiffelova věž — kdož ví, co zítra;
jen zapotřebí k tomu hlava chytrá.

XII.

To ušlo by. — Ať Paříž má svou věž,
ať s ní se chlubí a peníze dělá,
však zítra každá ves ji míti též
si usmyslí, ba Evropa i celá,
a kudy půjdeš, kudy pojedeš,
kde jaký vršek lysého je čela,
tam železný stát bude jehlanec,
buď ze dřeva anebo z drátu klec.

XIII.

Pud opičí, jenž v člověku je skrytý,
zde zvítězí, již zřím to, z lesů kyne
ať jehlanec jen z prostých trámů sbitý,
ať litá šibenice, rázem zhyne
měst vzhled i tvar, nad staré dómů štíty
ten vykřikník se vzpne, ó Hospodine!
Co silhouetty bran, co věže dómů?
Ta jehla trčí nad vše v stínech stromů.

XIV.

A městem, kamkoli jen krok váš hne se,
tu z každé skříně na vás jen se dívá,
tu z květináčů hrdě k nebi pne se,
je těžítko, rtuť barometru skrývá,
tam jako joujou na břichách se třese,
tu dámě jehlicí se v klobouk vrývá,
ba zmocnili se — prchám zoufající! —
té zdoby cukráři i papírníci.

XV.

To odznak mého století je, Madame,
a věřte, já znám trochu historii,
(pro dívčí školy učebnici skládám
k své občas zábavě, mám fantasii).
Však o to jedině vás nyní žádám,
jmenujte této doby poesii:
ach, řekne každý — fráse jen a slova,
znak století věž jesti Eiffelova.

XVI.

Tak lidstvo bylo stejné v každém věku,
jak za dob našich teď jest i dál bude,

hned jako sláma nadšením vzplá v skřeku
a ztichne za krátký čas vždy a všude.
Jen trouby reklamy když zazní v jeku,
tu pohne se na myšlénky jsouc chudé.
Však odpusťte, já proklatec a psanec
že nudím vás, — již svazuji svůj ranec.

XVII.

Neb mezi tyto tyčky sem a sítě
tiskárnu, slyšte, až ku hvězdám dali;
já podepsat se musil, roztržitě
to čtli a na štěstí mne nepoznali,
a proto raděj' dále prchám hbitě,
neb chytit mne — to byste uhlídali!
Mít Ahasvera na Eifflově věži,
ne Evropa — to celý svět sem běží.

Smrt Lukanova.

Být větším doby své, je velká vina,
být lepším jí, toť teprv kletba hrozná:
ve svoru obého je velduch třtina
a brzy strašný obého trest pozná.

Tak myslil Lukan. Kynul otrokovi,
leh' na lože tu proklínaje chvíli,
kdy Senekou představen Neronovi...
Teď za to dal si otevříti žíly.

Byl větším tyrana — to k zmaru stačí.
Byl lepším tyrana — teď musí zmizet
Co s moudrostí mu strýc? Co žena v pláči?
Čas nejvyšší plod ctnosti svojí sklízet,

Jeť vinou doby jen, že zraje v krvi
Však jeho báseň, torso příští době,
té k vůli mohl okamžik jen prvý
se zachvět, zapírat, být třtinou v mdlobě.

Však posléz co i s tou? Výš pravdu cení
a přísnost reka, vzdor své mužné síly.
Můj pozdrav, strýče! Ženo, políbení!
A klidně dal si otevříti žíly...

* * *

My všichni, po věcích kdo jdeme za ním
a doby tyranství a tíhu nesem,
laur laciný dnes tisknem ku svým skráním,
však před bohem se vlastních ňader třesem;

Jichž Nero doba je — ó proč jsme větší?
Být lepším skoro ani zázrak není,
však za obé trest ve smrtelné křeči
my odnášíme v stálém utrpení.

Svou každou knihou otvíráme žíly,
a naše krev z nich teče tiše, tiše:
v ní vzruch a vzlet a nadšení, dar síly
a teplo, žár jak z plné slunce číše.

Po boku rozum — strýc Seneka stojí,
u nohou žena — rozkoš lásky marné;
my klidně paže nastavujem dvojí
a otrok bodne, paprsk krve parné

Se valí dál a zas a dolů stéká,
až srdce v sdední zastaví se křeči,
zrak upřen klidně v kout zří, kde Smrt čeká. —
Však než náš Nero lepší jsme a větší!

Soucit.

Děl Satan Kristu v chvíli pokušení:

»Ten boží svět se v jeden hřbitov mění,
krev tryská z ran a teče na bojišti,
kam pohlédnu, v očích se slzy blyští,
smrt řádí berouc otce, bratry, matky,
rve vichr koráby a trhá chatky,
rve oheň, kdy chce, dílo lidské ruky,
zem chvěje se... Kdo vypočte vše muky,
jimž v plen dán člověk s obrovskou svou prací?
On staví stále a kdos stále kácí,
on žíti chce a kdos jej v taji rdousí,
tam jed se slívá, tam se dýka brousí,
tam z bezdna záhubné se valí páry.
Má člověk z všeho nemoc, zhoubu, zmary,
víc Bůh mu nedal.« — Zvedna vlídné zraky,
děl Kristus tiše: Soucit dal mu taky!

Lucifer.

K soše Fedorovny Riessové

I.

Tak Milton zřel jej, Byrona sny táhnul,
když s Kainem prostorem spěl ve hluboku
s tou pohrdou zlé ironie v oku,
jíž ublížiti vždycky dobru práhnul.

Nad dílo šesti dnů se takto nahnul,
hrot archanděla cítě v mocném boku,
tak za člověkem kráčel v každém kroku,
jej lstí v jho svojí služebnosti vpřáhnul.

Jej obra, ducha takto v pouta hmoty
zde uvěznila něžné dívky vloha,
jej soudce nad zhynem i nad životy.

A já se ptám, v své vnořen staré dumy,
proč Satana a zlo vždy lépe umí
vyjádřit člověk, dobro než a Boha?

II.

A starý problem Zla a Dobra vzklíčil?
v mé duši zas, jež prosycena láskou,
já starou zachvěl se zas nad otázkou,
kdo tento dvojí princip lidstvu vztyčil?

Je potřebou, zla démon aby zničil
sta světů, halen různých proměn maskou,
by tísní, trudem let, čel sterých vráskou
ve kráse, kterou nikdo nevylíčil,

Moh' dobra zárodek se v duši chytit
a růst a bujet v květ, by láska světem
svou mohla zpívat jásající sloku?

By Satan sám se moh' zpít lásky vznětem
a bez vlády již pro vždy v nic se zřítit
květ vida, jenž rost tolik tisíc roků?

Po dokončení parafrásí romancera o Cidu.

To lidé byli!
Ti v skutku žili!
To byla práce, vzlet a vzruch!
To byla cti žízeň
a lásky zlá trýzeň
a za vším ideal — či Bůh.

Jak my jsme chabí,
neteční, slabí,
jak sevření jsme v jeden kruh!
Ti byli tak velcí,
jak my jsme mělcí —
Čím splatíme svůj velký dluh?

Dluh k duchu dědů,
my z malých středu
žijící v stádě jepic, much,
stíny jen stínů,
neschopní k činu,
my děti nadějí a tuch?

Bez víry, lásky,
čtem o nich zkazky

jíti za nimi, je každý hluch,
náš hasne plamen,
poměrů kámen
v tříšť drtí v ráz náš křehký pluh.

Žijete přeci,
mstitelé, reci,
váš žár snad zcela neutuch':
shnilou snad krví
ideal prvý
vzplá vnukům pozdním — nový Bůh!

Píseň v reakci.

Ach, vím, že zmizím, páper květu
a vločka sněhová,
čas, velkým tužbám za odvetu,
vše pochová.

Ach, vím, že vše to kol je hříčka
a stálý koloběh,
že každý pouze fantom hýčká
si ve svých snech.

Ty vlku spi — ty ztiš se, čubko,
je pohodlná noční tiš,
však odboje ty doutnej, hubko,
v sled všecko vyhodíš!

*

Druhý list Ahasvera královně Semiramidě po desíti letech.

V PAŘÍŽI, 30. června 1900.

I.

Ach, madame, v Ninive jež věky spíte,
vám deset let jak mně, jen pouhý mžik,
zda ve svém hrobu nezvěstném dnes víte,
že — pokroku a vzdělanosti dík! —
zas na střeše dlím věže obrovité,
jíž kultury bych nazval výkřikník,
na Eifflovce! — Ač krátký minul čas,
já bludný chodec v Paříži jsem zas.

II.

Co mohlo změnit se za deset roků
v té prohnilé a líné Evropě?
Zda bez tyranů jest a bez otroků?
Ne, v jejich větší plove potopě,
ba změnila se na ohromnou stoku,
vůz republiky leží v příkopě;
tím veselejší, jež se nad ním spřádá,
je triumfu ta velká maskeráda.

III.

»Duch lidstva věru tvář svou v smutek halí« . . .
Od doby té, co s věže té jsem psal,
i slední jiskry naděje mé spláły,
jak nad sopkou bych dřímající stál,
kde lidstvu strojí velké bacchanaly
a při tom ve prach deptá ideal
ta, kterou zvali matkou vzdělanosti —
Zda — máte-li je? — nechví se vám kosti?

IV.

Ne vzdělanost, ne slední její cíle,
jen Moda rozhoduje svrchovaná,
že každý dědek při poslední síle
si promne zmdlené oči jednou z rána
a šedou hlavu nad svůj žurnál chýle
čte o výstavě: Jaká podívaná!
Tam také musím být! — Vak spíná chvatem
a opít se jde — pačulim a blátem.

V

A věru byl tu mnohý než já dříve
a ztratil hlavu, smysly v tomto reji,
vše lepenku tu zhlíď a barvy živé
i břišní tance, jež tam provádějí,
i chodníky ty viděl pohyblivé,
paláce, jež se v moři světel skvějí,
na osách kde se točí stavba celá —
skly hrajíc pestře . . . Taky jste je měla!

VI.

Z celého světa kokoty se sjely,
pardón! — ty sluly u vás bajaderky! —
Snad stejnou missi jako nyní měly,
snad naše lacinější mají šperky —
však jistě stejně se as vysvláčely,
dost slušné jedny, jiné staré herky,
víc jak to bylo — nic se nemění,
snad u nás že to v masce umění.

VII.

My průmysl jen přidali jsme k němu
a národní když chcete vyšívání,
však co se týče bran a vodojemů
a průvodů, vám nestačíme ani.
Prý Řek jen doveď vkusný ráz dát všemu,
vše jiné barbarské je klasobraní,
ti o laur zápasící v Olympii
dnes při kopané kankanem se zpijí.

VIII.

Však slyším hlas váš mravokárný, madame,
že starý ze mne zpátečník již stal se,
v hruď biji se a na kolena padám;
leč při vší nádheře té rád bych ptal se,
ať ve víru všech požitků těch badám,
a není místa, kam bych nedodral se,
jsa krytý vousem svým i stáří maskou —
Oč lepší svět a člověk? — Vším — Ne láskou!

IX.

Ne onou, na rohu jež ulic číhá,
však onou hlubší láskou ku člověku,
jež z prachu povržené k sobě zdvíhá,
snem, která byla dlouhých, lidských věků,
zář jejíž se nad člověčenstvem míhá,
by hasla v kalu a v sobectví vleku
tou, kterou Kristus snil, v niž dobrý věří,
jež věčna pod úhlem děj světa měří.

X.

Sta vynálezů nových! — Pravda svatá! —
Já ptám se ale: prospěly? a komu?
Čas nový denně přes nové dál chvátá,
plod nezrál jimi na poznání stromu.
Křivd lidských dál je míra vrchovatá,
květ shnilý uzrál v soud jen v třesku hromů,
že nechal plod shnít v událostí zmatku
a pracoval jak blázen — na pozlátku.

XI.

Teď myslí, století když uzavírá,
než nový věk mu do bran zabuší,
že orgii, která se v práci vtírá,
skřek obětí svých a vzlyk přehluší.
V rej poslední, mně zdá se, síly sbírá
a lije opijum jen do duší,
by lidstvo nevidělo vlastní bídy,
ve kokot masku halí Eumenidy.

XII.

Zda slyšíte, sem od Afriky břehů
do vašich tanců jak to duní z dálky?
To odvet na vylhanou vaši něhu,
na celou vaši lidskost bez morálky:
půl Evropy se svíjí v bičů šlehu,
půl uvázáno na řetězích války,
jež militarism drží v svojí pěsti —
To zvete pak své vzdělanosti štěstí?

XIII.

A v středu Evropy, jíž vládnout chcete
svým uměním a mody svojí vkusem,
sta otroků duševních naleznete,
že musíte se odvrátiti s hnusem,
o rodný jazyk boje dlouholeté
se svádí pár mil dál a ďábla trusem
se sijí předsudky a pěstí sváry,
vše za pomoci elektřiny, páry.

XIV.

Jak starý Babel po jazyků zmatku,
tak celá Evropa dnes připadá mi,
jak bursa lichých směnek, jejichž splátku
syn příštích dob novými získá klamy,
dům před bankrotem, k poslednímu svátku
kam sešli se pod věnci, pod cetkami,
kde připijí si na oko jen pružní
a mladí vínem, za které jsou dlužni.

XV.

Mí předkové kdys jednou pod Sinajem,
dí pověst, zlaté vztyčili si tele,
co patriarcha jich kryt mračen krajem
na rozmluvách dlel s bohem Israele.
Svým každý tak se zpíjel stejně rájem
a po svém způsobu se bavil skvěle,
až v orgie vír, ozářený blesky,
jim prorok pod nohy vrhnul svaté desky.

XVI.

Svět dnešní tak si rovněž modlu stvořil
ta sluje Zisk a zlatou miskou chřestí,
ó zpozdilec, kdo jí se nepokořil,
ten neví, co je radost ani štěstí:
ten hlupák se jen v utopiích mořil,
by z trní leda mohl si laur splésti
a umřít v konec chud a neoceněn,
však v idealu pevný, nepromněněn!

XVII.

Však my to nezměníme, madame, oba,
nač s lyrickými kvílet poety?
Své modly tak jak tak má každá doba,
kdo neholduje jim — je prokletý.
Nuž buďsi! — dobrý verš je časem skoba,
kam zavěsit lze provaz odvety:
toť Heineovo »peklo zpívající«
a věčné jest — jen toto chtěl jsem říci!

— —

Heraklovi.

Proč k tobě jen se vracím každým dnem,
ty jediný a velký mezi lidmi?
Jen proto, potřebu že Herakla
dnes cítím nejvíc v světě schátralém!
Ty vidět vše, co rve nás, tísní, hlodá,
na pracích dvanácti bys neustal,
vše očistil bys, utlouk', vystřílel,
svým kyjem zavláď jak Zev hromem kdys
a spasil bys nás, již tu úpíme
v jhu stymfalid a hyder, lvů a — bláta.

Ó kdyby bohů bylo skutečně,
a kdosi zíral s výšin v naše děje,
vždy někoho by musil, jak's byl ty,
k nám vyslat reka, aby spasil svět,
jenž celý velký Augiášův chlév
se roztéká kol, smrádne, bahní dál.

Tys spravedlivý byl a mohutný,
dost máme spravedlivých — slabochů!
a v tom je celá kletba století.

Tvou střelu mít na hydry hlavu jen,
jež vypíjí a střebe naši krev,
by v posled pohltila nás i děti,

a sluje fanatismus, tvůj mít kyj
na pokrytství a faleš, tvé mít koště
na veliký ten Augiášův chlév,
kde pavouků sta visí od stropu,
jež slují předsudek a podskok, zášť,
vztek proti bratrům, proti otcům nevděk,
kde výparů se jedovatých mrak
až k nebi vznáší — div lze dýchat v nich.
Jak možno k Hesperidek ovoci
tím chlévem přebrodit se?

Reku můj,
tvůj byl by čas, kdybysi povstal dnes
v kostumu moderním. Ó vtěl se zas,
svět bude tvým jak před věky, ó přijď!
Ne Tamerlan, ni Napoleon též,
ti byli, přešli, jako stínů hra,
leč Herkul, ryzí přijď a velký člověk,
ó přijď, svět čeká — Augiášův chlév.

OBSAH.

Prolog.

Kniha první. Z vlastních ňader.

Kniha druhá. Vedle cesty.

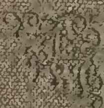
Kniha třetí. Z české pudy.

Kniha čtvrtá. Památky a dedikace.

Kniha pátá. **Sklon století.**

Frida, Emil Bohuslav
Souborné vydání básnických spisů

[redacted]

NAKLADATELSTVÍ
J. OTTO
V PRAZE

